

1971 ÁPRILIS

KISGRAFIKA ÉRTESITŐ

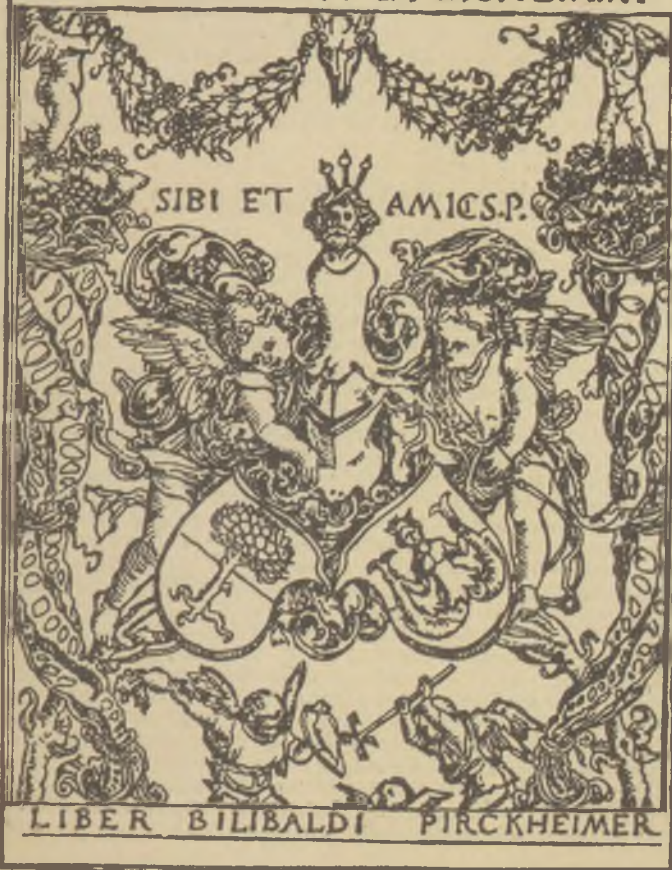
DÜRER az exlibris- művész

DÜRER ALBERT SZÜLETÉSENEK ÖTSZÁZADIK ÉVFORDULÓJÁN - 1471-1971

Ez év május 21-én ünnepli az egész világ a legnagyobb német festő és grafikus, Albrecht Dürer születésének ötszázadik évfordulóját. A máris hatalmas Dürer-irodalom új könyvekkel fog szaporodni, a világ nagy szépművészeti múzeumai pedig a budapesti Szépművészeti Múzeumtól kezdve a drezdai Régi Képtáron át, a nürnbergi műgyűteményekig emlékkiállításokkal áldoznak emlékének. Az ünnepléshez csatlakozni kell az exlibris gyűjtők nemzetközi táborának is, mert benne kell tisztelnünk a mai értelemben vett exlibris egyik legrégebbi művészt, akinek hatása - annak ellenére, hogy ezirányú munkássága mennyiségileg nem nagy - nemcsak hazája és kora exlibris művészetére nyomta rá bélyegét, de hatása Európa exlibris művészetére még hosszú ideig kisugárzott.

Dürer festészetének, nagygrafikai munkásságának az ismertetésére e cikk keretein belül nem vállalkozunk. Anynyit azonban mindenképpen meg kell említenünk, hogy Wolgemuth festő műhelyében kezdte meg tanulmányait és mint festő és grafikus szinte egy időben jelentkezett. A képzőművészeti irodalom grafikai munkásságát festészetével nemcsak hogy egyenrangúnak tekinti, de sokan eléje is helyezik, s aki akár eredetiben, akár reprodukcióban látta az Apokalipszis tizenöt fametszetét /1498/, a Nagy Passio /4198-1510/, vagy a Mária élete /1504-1510/, ugyancsak fametszetű lapjait, a Kis Passio című fametszetsorozatot, a rézmetszetű Passiot, vagy az 1513-1515-ben három, a művész halhatatlanságát egyedül is biztosító ugyancsak rézmetszetű mester munkáját /Lovag, halál és az ördög Szent Jeromos szobájában - Melankólia/, annak igazat kell adnia a művészettörténészek értékelésének.

ΠΡΟΪ ΤΑΥΤ ΠΡΩΤΟ ΛΟΓΑ
ΑΡΧΗ ΣΟΦΙΑΣ. ΦΟΒΟΣ ΚΥΡΙΟΥ
INICIVM SAPIENTIAE TIMOR DOMINI.

Mint már említettük, Dürerben kell tisztelnünk az exlibris első ismert német, s egyuttal európai nagymesterét. Exlibriseivel a művészettörténeti irodalom is, az exlibrisológia is sokat foglalkozott, s ha vannak is még körülötte viták /többen a Dürer-iskola lapjai közül is nem egyet neki tulajdonítanak/ ezirányu munkásságát nagyjából tisztázottnak kell tekintenünk. A szakirodalom öt exlibrisét és négy, illetve öt exlibris tervét tartja számon és ezek alkotójuk világhirneve, a lapok magas művészi értéke és ritkasága miatt megérdemlik, hogy mindegyikükről részletesebben szóljunk.

Dürer exlibriseinek leghíresebbike Willibald Pirckheimer részére készített fametszetü lapja; nincs olyan jobb exlibris kézikönyv, amely reprodukcióját ne közölné. A mű maga fametszet, s az egyik leghíresebb Dürer-kutató, Retberg keletkezési idejét 1503 előttré teszi. Willibald Pirckheimer V. Károly császár tanácsnokaként szerepel a német történelemben. Az exlibris középpontjában Pirckheimer és felesége, szül. Crescentia Rieter kettős, ugynevezett "házassági cimere" áll. Az exlibrisnek két változatát ismerjük. Az egyikben a cimere felett csak a "sibi et amicis P" /magának és a barátainak Pirckheimer/ jelmondat szerepel, a másik változaton azonban az egyenes vonallal lezárt kompozíció felett héber, görög és latin nyelven az "incipium sapientiae timor Domini" jelmondatot is megtalálhatjuk. A második változat e szövegrészét valószínűleg a fametszet kinyomatása után nyomtatták a könyvjegyre. Hogy mint a két lap exlibris gyanánt szolgált, azt a mindkét változaton egyformán szereplő "Liber Willibaldi Pirckheimer" /Pirckheimer Willibald könyve/ felirat tanúsítja.

Exlibrisként tartják számon Dürer Michel Behaim von Schwarzbach részére készített fametszetü cimere kompozícióját is, ahol a cimere alatt üres felirati tábla áll. /A tulajdonos valószínűleg ide írta be kézzel a nevét./ A lap keletkezését Retberg "1509"-re datálja. Dürer ezen az exlibrisen a cimere kívül egyéb díszítőelemet alig ad, szemben a Pirckheimer lap reneszánsz felfogásu alakos és növényi elemekből álló díszítéseivel. A lap tulajdonosa Michel Behaim von Schwarzbach egyébként Nürnberg város tanácsosa és építmester volt egyszemélyben.

Johan Stab /Stabius/, a császári történetíró, matematikus és korszoru poeta Dürer barátja volt és így érthető, hogy Dürer exlibrist készített a részére. Ez az exlibris ugyancsak cimere, a tulajdonos nevének feltüntetése nélkül, babérkoszorúval. Retberg "1521 körüli" időszakra teszi a keletkezését. M. Tahussig és E. Doepler Dürer szerzőségét kétségbe vonják, érveléseik azonban nem nagyon meggyőzőek.

A negyedik Dürer által készített exlibris 1515-ben keletkezett Lazarus Spengler nürnbergi tanácsirnok, tudós és költő részére, aki Pirckheimer mellett Dürer legjobb barátai közé tartozott. A fametszet reneszánsz, oszlopos, fent félkörívvel zárt keretben címert ábrázol, az alsó felirati mezőben "ultimus ad mortem post omnia fata recursus" jelmondattal. A címer koponyán áll. Dürernek egy lila színű, ehhez az exlibrishez készített tollrajza, egy szatír és egy nimfa alakjával kiegészítve, a bécsi Albertina gyűjteményében található; ezen a címer fekete, vörös és arany színekkel van kifestve.

Dürer ötödik exlibrise, amely ugyancsak fametszet és 1516-ban készült, Hieronymus Ebner von Eschenbach nürnbergi bírodalmi főbíró, a reformáció nagy pártfogója könyveit díszítette. Az ugyancsak "házassági címer", az Ebner és Führer címerekből. Míg Retberg azt állítja róla, hogy "talán Dürer vázlata után készült, de nehezen hihető, hogy saját maga metszette", addig Thaussig azt írja: "Semmi kétség nem lehet afelett, hogy Dürer kedves tanácsi barátja részére ne maga rajzolta volna a kompozíciót a fára".

Dürer exlibris tervei közül az alábbiakat ismerjük:

1./ Johan Tscherte, bécsi császári építő- és hodmester részére készített lap. Keletkezését 1521 körülre tezik. /Rotberg/ A kompozíció címert ábrázol, erdei ördöggel és két kutyával; az un. elbeszélő exlibrisek közé tartozik, mert a Tschert /cseh nyelven: czert/ szó ördögöt jelent.

2./ Színezett tollrajz, amely egy ludlábon álló szárnyas edényt ábrázol, dühöngő oroszlánnaal. Szalagkerete van "Fortus Fortuna iuvat 1513" felirattal. A Berliini Múzeum őrzi.

3./ Színezett szerencsekerék négy emberrel, fent a szerencse istenasszonya jogarral és koronával, a sarokban szőlővessző /1515 körüli alkotás/. A lap hátsó oldalán későbbi kézírással a következőket olvashatjuk: "Albrecht Dürer hat dies in Melchior Pfinzing Buch gemolt." /Ezt Albrecht dürer festette Melchior Pfinzing könyvébe./ Ugyancsak a Berliini Múzeum ritkaságai közé tartozik.

4./ Tollrajz, amely címert tartó vadembert ábrázol. Kalász és szőlőlevél díszel. A párizsi Louvre tulajdona.

5./ F. Lippmann még egy Dürer-féle exlibris tervet tart számon, amely ugyancsak Willibald Pirckheimer részére készült. E fekete tintával készült tollrajz fent monogram-

mot ad és Géliust ábrázol, rövid, kiterjesztett szárnyakkal; a fej a jobb váll felé hajlik el, jobb kezében egy cimersisakot tart, amely egy fát. a Pirckheimer cimer központi témáját ábrázolja.

Wurzbach alaptevő exlibris monográfiájában említ ugyan még egy exlibris tervet, ez azonban annak semmiképpen sem tekinthető.

Sok, vagy kevés a Dürer exlibris és exlibris-terv? Ugy hisszük, nem fontos kérdés, mert egy művész nagyságát nem alkotásainak száma, hanem minősége dönti el elsősorban. Dürer exlibris művészetének eredményeit az un. "Dürer iskola" kisebb-nagyobb mesterei őrizték meg és fejlesztették tovább. Eppen az Országos Széchenyi Könyvtár 1970-ben megrendezett "Régi magyar exlibrisek" című kiállítása tette közismertté, hogy a legrégibb, magyar könyvbarát részére készült exlibris, Werbőczy István exlibrise, 1521-ből, ugyancsak a Dürer-iskola terméke.

Dürerről szóló megemlékezésünket nem fejezhetjük be anélkül, hogy ne mutatnánk rá a Dürer család magyarországi eredetére. Dürer Antal ötvösmester, Albrecht Dürer nagyapja a Békés-megyei Ajtósön született, családnéve is valószínűleg Ajtósi volt. Mint ötvös Gyulán tanult és ott is dolgozott a 15. század első felében bekövetkezett haláláig. Albrecht Dürer atyja, id. Dürer Albert ugyancsak Ajtósön született 1427-ben, ötvösmester volt, akárcsak a nagyapa, tőle tanulta a szakmát is. Gyuláról indult németországi és németalföldi tanulmányutra, majd 1455-ben végleg Nürnbergben telepedett le, s ott szerzett mesterjogot. Fia, Albrecht Dürer már német polgárként született, s lett nemcsak hazája, de egész Európa egyik legnagyobb korabeli művésze.

Amikor születésének ötszázadik évfordulóján a magyar exlibrisművészek és gyűjtők nevében meghajtuk előtte az elismerés zászlaját, nemcsak a magyar származásu nagy művészt, de exlibris egyik legkorábbi, világhírő mesterét is hódoló elismeréssel illetjük, amely neki mindenképpen kijár.

Galambos Ferenc

Irodalom: Retberg, R. von: Dürers Kupferstiche und Holzschnitte. München, 1871. - Warnecke, Friedrich: Exlibris des 15. und 16. Jahrhunderts. Berlin, 1895. - Leiningen-Westerburg, Graf: Deutsche und österreichische Bibliothekszeichen Exlibris. Stuttgart, 1901. - Leiningen-Westerburg, Graf: Exlibris. Bielefeld, 1925. - Tahussig, M.: Dürer I.-II. 1884.

MENYHÁRT JÓZSEF fametszete - 1970

DÜRER születésének 500. évfordulóján: 1971 május 21.-én "Magyar Grafikai Kiállítás" nyílik a Magyar Nemzeti Galéria termeiben. A reprezentatív tárlaton a magyar származásu nagy német grafikus és festő emlékeknek adóznak grafikusaink.

A kiállításon 66 meghívott művész mintegy 400 lapja fog szerepelni. A grafikák zöme az évforduló alkalmából meghirdetett pályázatra készült és a díjakat a megnyitón osszák ki.

A megnyitó ünnepi eseménye lesz SZOKOLAY SANDOR Kossuth-díjas zeneszerzőnk "Apokalipszis" kantatájának ősbemutatója, melyet Dürer fametszeteinek ihletésére alkotott.

A kiállítás következő állomása Békés megyében Gyulán, a Múzeum Dürer-termében lesz, a "Dürer emlékülés"/1971 június 12-13/ záróakkordjaként.

A nürnbergi - Dürer tiszteletére rendezendő - nemzetközi kiállítás magyar anyagát is az évfordulón bemutatott lapokból válogatják.

S. B.

BORDÁS FERENC

A hivatásos művész hatvan éves korában már kialakult egyéniség, legtöbbször gazdag termést tudhat maga mögött, helye az életben és a művészetben meghatározott. Művészeti tanulmányai alatt tehetségéhez kézhez kapja azokat a nélkülözhetetlen esztétikai és technikai tudnivalókat, amelyeknek autodidakta-módon való megszerzése sziszifuszi erőfeszítést jelent, majd közel negyven év alatt nemcsak bő termést takaríthat be, de alkalma és ideje van az útkeresés és kísérletezés kitérőire is és kedvenc témáit akár évekiig is érlelheti és hordozhatja magában. Bordás Ferenc mögött is közel negyven éves művészi múlt áll ugyan, de nem teljes életét, csak ellopott órákat szentelhetett a művészetnek, s hogy ennek ellenére, elsősorban mint grafikus, de mint festő is állni tudja a versenyt a csak hivatásuknak élhető művészekkel, színvonalban és eredményekben egyaránt, annak okát tehetsége aranyfedezetében kereshetjük.

Temesvárott született 1911. január 22-én. A világháború után családjával Szegedre költözött, ott végezte be elemi iskolai, majd középiskolai tanulmányait. Diákkori rajzaira Devich Sándor rajztanár figyelt fel elsősorban - anyai igaz tehetség támogatója - és külön is sokat foglalkozott vele. Hiába vonzotta azonban a művészpálya: a család anyagi körülményei, s a művészet egzisztencia-adó voltában való kételkedésük miatt a fiatal diák a budapesti Képzőművészeti Főiskola helyett a szegedi tudományegyetem orvoskarának hallgatója lett, amelyet kis kitérő után 1939-ben fejezett be. Tanulmányainak lelkiismeretes végzése mellett azonban sosem tett le művészeti ambíciójáról. A fiatal medikus szabadidejének minden percét a művészetre áldozta; tehetségén, minden akadályt legyűrő alkotóvágyán kívül erre inspirálta Szeged akkori művészi élete is, ahol nemcsak jó művészek tevékenykedtek /gondoljunk csak Buday Györgyre, Vadász Endrére, stb./, de a város tehető művészeti mecénásai /Déry Ernőné, Luzti István, Némédi Gyula, stb./ sokszor hetekig láttak vendégül neves külföldi művészeket is /Hugo Woyty-Winner stb./, akik mind ösztönzőleg hatottak úgy a művészeti életre, mint a fiatal művészgenerációra.

Bordás Ferencnek a grafika különböző ágazataiban Devich Sándor, Hugo Woyty-Wimmer és Buday György, a festészetben pedig Budapestén és Székesfehérvárott Aba-Novák Vilmos voltak a tanítómesterek. Mint grafikus indult: művészi mondanivalójának a fametszetben talál megfelelő kifejezési formát. Annak ellenére, hogy a magyar fametszet megújítójának Buday Györgyöt tekintjük, a fametsző Bordás Ferenc is sokban hozzájárult a technika felvirágoztatásához; más felfogásban és más technikai bravurokkal ugyan, de csakhamar a legjobbak közé küzdötte fel magát. Munkásságát 1937-ben exlibrisekkel és kisgrafikákkal kezdte, s a csereforgalomba került lapjai bel- és külföldön gyorsan ismertté tették a nevét. Könnyed ötletei súlyos mondanivalót takartak, s a perszonifikációt mindig egyszerű eszközökkel oldotta meg, s ebben volt sikerének titka. Kisgrafikai művészetéről 1937-ben már úgy a Kisgrafika, mint a Magyar Ut magas tudományt tett közzé, kezdő művésszel ritkán szokott ez megtörténni. Sajátos tematikájú és technikai megoldású kisgrafikáinak köszönhetette azt is, hogy a kor legnagyobb gyűjtői /Win van Kuylen, Gianni Mantero, Gino Sabattini stb./ rendszeresen rendeltek lapokat nála

olyan honoráriumok mellett, amelyek mai szemszögből tekintve sem megvetendők! 1937-1942 között készített exlibriseinek és kisgrafikáinak száma közel száz, de nem viszonylagos termékenységének, hanem lapjai művészi értékének köszönhető, hogy a Gutenberg Jahrbuch 1939-ben is, 1940-ben is megemlékezett róluk, de olasz, osztrák, holland és francia lapok is ismertették kisgrafikai művészetét. Lapjai számtalan külföldi kiállításon szerepeltek - sokszor a művész tudta nélkül - de szerepelt a szegedi kiállításokon is /1937, 1938/. Plakát, prospektus, könyvcimlap, s a merkantil-grafika egyéb ágai mellett kirándult a könyvillusztráció területére is; Berczeli A. Károly "Fekete Mária" c. munkájához készített 24 fametszete az archai-

BORDÁS FERENC-KIBE'DI VARGA ILI

1939.VII. hó 15. é. NEMZETSAJÁSÁGOT KÖTNEK

záló szöveget expresszív megoldású képekkel támasztotta alá, s ezzel a könyvet izgalmas szellemi töltéssel látta el. Kevesen ismerik - és a szakirodalomban sem esett szó róla - az Egyetemi Nyomda kiadásában 1942-ben megjelent "Erdélyi album"-át, amely 12 nagyméretű fametszetet tartalmaz /a mindössze 200 példányban megjelent mappa ma már könyvritkaság, s talán éppen ezért nem esik szó róla/pedig ez a negyvenes évek Bordás Ferencének a summázását jelenti. Az erdélyi témák - tájak és emberek - a maguk balladás kicsengésével Buday Ballada-illusztrációi mellett is tudtak újat adni, a sajátos erdélyi atmoszféra megteremtésén túl olyan kompozíciós megoldásokkal, komolyan-játékos fametszői bravurokkal, amelyeket kevesen értek utol.

Mint orvos, 1939-ben rövid ideig Budapesten, majd Székesfehérvárott működött, mint katona, illetve rendőr-orvos, egészen 1950-ig. Budapesten és Szegeden került kapcsolatba Ába-Novák Vilmostal, akitől igen sokat tanult, s aki tehetségét murális feladatok felé igyekezett fordítani; erre azonban mindmáig nem kerülhetett sor: a comoi Mantero-villa freskójának megfestésében a második világháború akadályozta meg. Bordás Ferenc Székesfehérvárott rögtön bekapcsolódott a város képzőművészeti életébe; nemcsak a helyi kiállításokon szerepelt, nemcsak a város vezető képzőművészeivel /Áron Nagy Lajos, Pallay József stb./ kötött barátságot, de tanított a város képzőművészeti szabadiskolájában is.

A művész 1950-ben végleg Budapesten telepedett le. Bár mint belgyógyász és igazságügyi orvos felelősségteljes orvosi munkát végzett komoly beosztásokban, művészeti tevékenységét - amennyiben ideje engedte - változatlanul folytatta tovább és 1968-ban, nyugdíjazás után került abba a helyzetbe, hogy kizárólag a művészettel foglalkozhasson.

Kisgrafikai munkásságát fogságából való visszatérése után is folytatta; exlibriseinek és kisgrafikáinak a száma ma már meghaladja a kettőszázat. A hatvanas évektől egyre több nagygrafika is kikerül a keze alól; ezek közül először többszínnyomatu, linoleummetszetű és legtöbbször virágcsendeleketek ábrázoló lapjai lettek közkedveltte. Mint a Munkácsy Mihály Alkotóközösség tagjának, úgy ezek az alkotásai, mint nagyméretű fa-, műanyag és réztechnikájú lapjai igen sok igényes otthonban megtalálhatók és biztossítják az alkotó anyagi függetlenségét. Első komolyabb sikereit kisgrafikai révén mégis külföldön szerezte meg. Olaszországi utazásainak és megrendeléseinek következtében az 500 éves firenzei Képzőművészeti Akadémia tiszteletbeli tagjává választotta, Luigi Servolini pedig 1953-ban megjelent "L'incisione originale in Ungheria" c. könyvében hosszú oldalakat szentelt neki, s mint a kor egyik legjobb fametszőjét ismertette. Grafikai Pistoiaiban Vadász Endre és Eörsy István munkái társaságában kerültek az olasz közönség elé, igen nagy erkölcsi és anyagi sikerrel. Az olasz művészeti lapok közül a Corriera dell'Arte, az

Abia, az Arte Grafica foglalkoztak vele, a portugál A Arte de Ex-Libris pedig kizárólag exlibris művészetének szentelt hosszú tanulmányt. A Nancyban kiállított munkáiért 1947-ben Diplome d'Honneur-t kapott. Itthon minden kisgrafikai seregszemplé szerepelt /1961, 1965, 1969, 1970/, külföldön, meghívásos alapon munkái helyet kaptak úgy a III., mint a IV. Melborki Nemzetközi Ex Libris Biennálén, de alkotásait ott láthattuk a lipcsei /1962/, hamburgi /1966/, comoi /1968/ és budapesti /1970/ nemzetközi exlibris kongresszusok kiállításain is. Kis- és nagygrafikáinak egy szép kollekciója Minszkben 1970-ben került szovjet közönség elé. A Szerencsi Helytörténeti Múzeum állandó exlibris kiállításán ugyancsak tekintélyes anyaggal szerepel. Egyéni kiállítást rendezett grafikáiból 1963-ban az Országos Széchenyi Könyvtár, 1969-ben Gyula városának KISZ-szervezete, 1970-ben pedig a Csongrád megyei Tanács Kisteleken. Az 1970-ben Bolognában megrendezett "500 éves az exlibris" című kiállításon nemcsak alkotásait mutatták be, de a comité d'honneur tagjai között is szerepeltették, Saragat köztársasági elnök, az olasz közéleleti és művészeti élet sok nagyságának társaságában. 1955 óta tagja a Magyar Népköztársaság Képzőművészeti Alapjának, 1969 óta pedig a Magyar Képzőművészek Szövetségének is. Munkásságáról pár éve a Művészet is megemlékezett.

A grafikus Bordás Ferencnek a fametszet a kedvelt anyaga. Kezdeti korszakában, főleg kisgrafikaiban, nép-össztonzésű realizmust használ, enyhe expresszív beütéssel, s a groteszk egyéni alkalmazásával. Népi ihletése azonban nem a népművészeti formakincs utánzásában vagy utánérzésében jelentkezik, inkább a néplélek maradéktalan megértésében, s ennek grafikai visszaadásában. Ehhez a művészt sokban hozzásegítette pszichologizáló hajlása és filozófiai beállítottsága is. A valóság fellazításában az expresszionizmust igen korán a szürrealizmussal váltotta fel, amely nemcsak ismeretlen és ujszerű asszociációkat kínált, de a mélylélektan rejtett világában is otthonossá tette anélkül, hogy grafikai rejtvényeket szült volna. Groteszk látásmódja mögött nem a karikírozás incselkedő ördöge leselkedik, hanem a valóság sokszor valószínűtlennek tűnő vonásainak a megragadása; arányeltelődéseiben, enyhe torzításaiban, felnagyításaiban nem öncél vezet, hanem a mondanivaló művészi kifejezésformájának teljesség-igényére való törekvés. Emlegetik "romantikus" korszakát is, de akik ezt teszik, azok vagy a romantikát nem ismerik, vagy Bordás Ferenc alkotólélektani összetevőivel nincsenek tisztában. Kisgrafika művészetének első korszakában kompozíciót egy központi magra építette fel, később áttért a többrészes, látszólag össze nem függő részletekből megkomponált alkotásokra, amelyeket nem annyira a művészi kivitelezés, mint

inkább az eszmei mondanivaló tart együtt. A mondanivaló néha szétfeszítéssel fenyegeti a képfelületet, a zsufolt-ság érzését azonban maradéktalan egysége mindig feloldja. Ezekben a kompozíciókban a szürrealizmus formai elemei mellett filozófiai elemei /sejtelmek, mágikus varázs, kultikus vonások/ is jelentkeznek, s adnak teljesen egyéni ízt a grafikáknak. Mint fametsző, a technika minden csínjának-binjának birtokában, a foltok drámaiságát éppen úgy felhasználja, mint a vékonyabb-vastagabb vonalak relációinak számtalan variánsát; tematikájának nem teljes skáláját ezekkel ellensúlyozza. Nagy grafikáiban - kivéve a többszínű, linometszetű virágcsendéleteit, s az alakábrázolás /amelyben a quattricento érzelemmentes tárgyilagossága a szürrealizmus spiritualizmusával párosul/ a tájkép és a csendélet uralkodik; sokatmondani-akarása néha veszélyezteti ugyan az élmény látványi egységét, de mindig sikerül rendet teremtenie és egységes esztétikai hatást nyújtania. Grafikája a magyar szürrealizmusnak azt az irányát képviseli, amely nem szakad el teljesen a valóságtól, de képes kifejezni a kifejezhetlent, vagy a nehezen kifejezhetőt is és a lélek rejtett világa nem vulgáris, de mégis közérthető, nem nagyképu, de mégis filizófikus mélységű alkotásokban jelentkezik.

Ami Bordás Ferenc festészetét illeti, az úgy a "mi", mint a "hogyan" oldaláról magasfokú igényességet képvisel. Itt is realizmus ölelkezik a szürrealizmussal, tárgyilagosság a pszichologizmussal, groteszk a tipikussal, hétköznapiság a mágikussal. Bár táblaképeiben a szürrealizmuson van a hangsúly, alkotásai - főleg portréi - mégis magukon viselik a hitelesség lényegét, anélkül, hogy mereven ragaszkodnának a látvány adottságaihoz. Az orvos anatómiai ismeretei itt nagy segítséget adnak a művésznak; portréi, függetlenül az ábrázolt személy életkorától, kortalanok, mert az arc korral változó lágy részei mögött láthatatlanul ott húzódik a koponya szilárd váza, amely az arc bizonyos vonásait az idő változásától függetlenül állandósítja; a szürrealista megoldással legalább annyit árul el a portré gazdájának lelki habitusáról, mint fiziognómiájáról. Csendéletei - különösen halas, akváriumos képei - realista voltak mellett is meseszerűek, őriznek valamit az elveszett csodákból, s ennek gyökere elsősorban Bordás Ferenc festőtechnikájában keresendő. A művész nem fatáblára, nem vászonra fest, s így kizárja a beszivódás következtében előbb-utóbb előálló színváltozásokat, besötétedéseket; fényes, fehér acryl-lapokra fest, hagyományos olaj- és nyomdafestékekkel, amelyeket néha papírral, ronggyal, tenyérrrel visszavesz, s ezáltal nemcsak a formákban tud újat adni, de a színek játékában is. A vakító fehér acryl-lapos Bordás kedvelt színei különös fényt kapnak, feltűzeseznek, vagy sajátos technikai beavatkozása következtében sápadtabbakká válnak; a lazuros festés ellenére is az egyes rétegek áttetszősége olyan szín-valőröket eredményez, amely hazai festészetünkben szinte ismeretlen. Ez a különös festői világ valós és meseszerű, vidám és elgondolkoztató, súlyos és légies, friss és kissé fáradt egyszerre, akár mai sokrétű, bonyolult életünk. Gyakran és bőven él az aranyal is, amely a ikonokkal együtt majdnem eltűnt a festészetből; Bordás festészete bizonyíték arra, hogy kellő helyen való alkalmazása a modern festészetben is alkalomadtán helyénvaló.

Bordás Ferenc, mint grafikus ma már elfoglalta méltó helyét századunk grafikai művészetében. Mint festőt tulajdonképpen majd csak a készülőben lévő Mednyánszky-termi kiállításon fogja megismerni a közönség és a kritika. Külföldre került képei máris méltó megbecsülést szereztek neki, s illik, hogy ezt itthon is megérdemelt elismerés kövesse. Életének hatvanadik fordulóján ez nemcsak kötelessége, de adósságtörtlesztése is a magyar képzőművészeti életnek.

Galambos Ferenc

Jevgenij Goljakovszkij halálára

A budapesti XIII. Nemzetközi Exlibris Kongresszuson még itt volt közöttünk, mint a Szovjet Képzőművészeti Szövetségnek, Prof. Peteris Upitis társaságában hivatalos kiküldöttje, s akik még nem ismerték személyesen rögtön szívükbe zárták szerénysége, elbűvölő modora, barátságos mosolya miatt, amely eltakarta arcának finom szarkalábait és mindenki rögtön megérezte, hogy a bölcs öreg mosolygós arca mögött egy nagy grafikusművész mindenre figyelő, minden szépségre rácsodálkozó, s minden jóindulatu embert rögtön barátságába fogadó egyéniség rejlik. Annál váratlanabbul ért tehát bennünket a szomorú hír, hogy Jevgenij Goljakovszkij szíve 1971. január 9-én örökre megszűnt dobogni, s életműve befejeződött, és mint lezárt alkotótevékenység, ma már a huszadik századi szovjet grafika történetének egy szakaszát képezi.

Életére és művészetére mi, az exlibris magyar barátai korán felfigyeltünk és a Kisgrafika Értesítő 1966. évi áprilisi számában külön tanulmányt szenteltünk neki. Az 1902. október 21-én született művész szabad grafikai és könyvillusztrációi mellett otthon is, külföldön is exlibriseivel vívott ki a maga számára elismerést, amelyet otthon az 1965. évi krasznodari kiállítás, külföldön pedig a II. Malborki Nemzetközi Exlibris Biennálé tudatosított. Nem egy magyar gyűjtővel állt állandó kapcsolatban, nem egy magyar barátja részére készített könyvjegyet és mindkét gesztusában a magyar exlibris művészet és a magyar exlibris gyűjtés iránti megbecsülése nyert kifejezést. Művészeti munkásságát természetesen róla szóló cikkünk megjelenése után is változatlan energiával folytatta; további exlibrisei a számos szovjetunióbeli kiállítás mellett ott voltak az Országos Széchényi Könyvtárnak a szovjet exlibris ötven évét bemutató kiállításán /1967/, a K.B.K. által rendezett Nemzetközi Kisgrafika és Exlibris Kiállításon /1967/, de ott láthattuk őket a budapesti kongresszussal kapcsolatban az

Ernst Múzeumban megrendezett Nemzetközi Exlibris és Kisgrafika Kiállításon /1970/ is. E. Minajev "Ekszlibrisz Szovjetszkij Kudozsnikov" /Moszkva, 1966/ c. mappájában érdemeihez méltóan ír róla; ebben az évben jelent meg "Deszjati ekszlibriszov" c. mappája is, az utóbbi évek termésével. A "Szovjetszkaja grafika 1917-1967" című kiadvány /Vologda, 1968/ ugyancsak megfelelő helyet biztosított művészetének; A. Szidorov róla szóló kis monográfiája pedig /Moszkva, 1968/ úgy a szövegrészt, mint az illusztrációs anyagot tekintve művészetének korszerű összefoglalását adja. W.D. Perkin és Klaus Rödel közös munkája /Jevgenij Goljakovszkij. En russisk exlibriskunstner. Frederikshavn, 1968/ művészetének első sorban nyugat felé egyengette az útját. A budapesti kongresszusra készített kis mappája /Jevgenij Goljakovszkij: Souvenir. 10 exlibris/ kedves emléke marad mindazoknak, akik ajándékkul kapták tőle.

Jevgenij Goljakovszkijnek nemcsak a szovjet exlibris művészet köszönhet sokat, de a szovjet exlibris gyűjtőélet

ANATOLIJ KALASNYIKOV
fametszete - 1971
az elhunyt művész emlékére

ПАМЯТИ ХУДОЖНИКА
ЕВГЕНИЯ НИКОЛАЕВИЧА
1902-ГОЛЯХОВСКОГО-1971

is. Mint a legnagyobb taglétszámmal működő Moszkvai Exlibrisz Klub egyik vezetője is igen sokat tett az exlibris népszerűsítése és a gyűjtők számának növelése érdekében. S ezzel nemcsak hazája, de a nemzetközi gyűjtőtábor tagjait is nagy hálára kötelezte.

A neves exlibris művész: Jevgenij Goljakovszkij tehát nincs többé! Művei azonban tovább élnek és hatnak a köz- és magángyűjteményekben, amelyek most, életművének lezárulása után biztosan fokozottabb gondossággal őrzik azokat. Mi, mint a magyar exlibris művészek és gyűjtők őszinte barátját külön is megőrizzük őt emlékezetünkben. Élete és működése arra figyelmeztet, hogy szeressük a szépet, mert a művészetet egyike azoknak a dolgoknak, amely erőteljesen pihe- nést és felüdülést nyújthat a hétköznapiok egybefolyó, szürke áradatában.

- bos -

Levél az O.S.Z.K.-nak

Mindenek előtt kötelességünknek tartjuk, hogy a Kisgrafikai Barátok Köre vezetősége és tagsága nevében hálás köszönetünket fejezzük ki az Országos Széchenyi Könyvtárnak azon áldozatos munkájáért, amellyel megrendezte a "Régi magyar exlibrisek 1521-1900" című kiállítást és ezzel igen sokban hozzájárultak a budapesti XIII. Nemzetközi Exlibris Kongresszus sikeréhez. E kiállítás nemcsak a magyar exlibrisgyűjtők körében aratott oszthatatlan sikert, és nemcsak a mi tudáskincsünket bővítette /a régi magyar exlibrisekre vonatkozó eddigi ismereteink e kiállításig Siklóssy Lászlónak 1913-ban megjelent "Az exlibris Magyarországon és külföldön" című kiadványa, régi magyar exlibrisekkel foglalkozó - részben az 1903-ban, az Iparművészeti Múzeumban megrendezett első magyar exlibris kiállítás katalógusán, részben saját kutatásain alapuló tanulmányára épültek/, mert az időközben begyűjtött anyag és az újabb, Dr. Nyireő István és Dr. Arady Kálmán nevéhez fűződő kutatások olyan adatokat hoztak felszínre, amelyek eddigi ismereteinket részben kibővítették, részben revidiálták és gazdagították - hanem meglepetés erejével hatott a kongresszuson jelenlévő és a kiállítást nagy számban megtekintő külföldi gyűjtők és szakértők között is. A szemelvényesen bemutatott anyag is lenyűgözte őket és a legnagyobb meglepetést az okozta, hogy e kiállításon szereztek először tudomást arról, hogy az exlibris - Németország után - másodikként hazánkban jelent meg egész Európában. Csodálkozásuknak és elismerésüknek nemcsak a kiállításon, de a kiállítás után is, részben hozzánk intézett leveleikben, részben a kongresszusról már megjelent nyomtatott beszámolóiban hangot adtak.

Az Országos Széchenyi Könyvtár tulajdonában lévő és a Dr. Arady és a Dr. Nyireő féle gyűjtemények megvásárlása következtében is már kb. 1400 darabot kitevő régi magyar exlibrisanyag monografikus feldolgozása véleményünk szerint nem várathat sokáig magára és ennek az elvégzése nehéz, de hálás feladatként az Országos Széchenyi Könyvtárra vár. E munkát külföldön már majdnem mindenütt elvégezték /elégtalnom lengyel vonatkozásban Edward Chwalewik: Exlibrisy polskie XVI. i XVII. wieku című monográfiájára, amelyet a

Lengyel Tudományos Akadémia támogatásával 1955-ben a Lengyel Nemzeti Könyvtár adott ki, s így a magyar tudományos élet sem várathat sokat magára. Dr. Arady Kálmán - aki orvosdoktori képesítés mellett a művészettörténeti doktorátust is megszerezte - sokat foglalkozott e témával, de az anyaggyűjtésnél és a kéziratként az OSZK tulajdonában lévő doktori értekezésében kimunkált stílustörténeti elemzésnél betegsége, majd halála miatt nem jutott tovább. Amint a kiállítás katalógusából kiderült, Dr. Nyireő István személyében a kérdésnek olyan jeles kutatója van, aki a munka elvégzésére feltétlenül alkalmas lenne. E könyv kiadásához - annak elkészülte után - könnyen lehetne UNESCO támogatást is szerezni, de a könyv kiadása még e nélkül sem lenne ráfizetéses vállalkozás, mivel úgy a hazai, mint a külföldi gyűjtők mind igyekeznének e kötetet megszerezni.

A magyar exlibris gyűjtőket és művészeket összefogó Kisgrafika Barátok Köre fennállása óta örömmel regisztrálja azt az örvendetes körülményt, hogy az Országos Széchényi Könyvtár az utóbbi évtizedben fokozottabb érdeklődést tanúsít az exlibris, mint egyébként is gyűjtőkörébe tartozó nyomtatványfajta iránt, amelyet az általa rendezett tíz exlibris kiállítás mellett a Dr. Arady és a Dr. Nyireő féle gyűjtemények megvásárlása is tanúsít. A könyvtár fokozott érdeklődését egyesületünk azzal igyekezett elősegíteni, hogy egyrészt a kiállítások egy részének megszervezésében aktív szerepet vállalt, másrészt pedig, a hiányok pótlása érdekében, az eladásra kerülő nagyobb gyűjteményeket /Pinterits-féle gyűjtemény, Prof. Soó Rezső és mások gyűjteményének duplumaryaga, stb./ mind az Országos Széchényi Könyvtárhoz irányította. Sajnálatos, hogy az Országos Széchényi Könyvtárnak /talán egyedül az európai nemzeti könyvtárak között/ nincs önálló metszet-tára /bár a Történelmi Képcsarnok és az Apponyi gyűjtemény gazdag metszetanyagának egyesítésével még mindig meg lehetne vetni az alapját/ és így az úgy könyvtár, mint bibliofiliatörténeti, valamint művészettörténeti szempontból egyaránt értékes exlibris anyag nem olyan körülmények között tárolt, mint amelyet joggal megérdemelne. Az anyag könnyebb hozzáférhetősége és a kutatás megkönnyítése érdekében javasoljuk:

1./ Az OSZK. régi magyar exlibris anyagának teljes, korszerű, tudományos feldolgozását és annak a biztosítását, hogy ez az anyag - természetesen az állományvédelem szempontjainak legszigorúbb betartásával - a kutatók rendelkezésére álljon.

2./ A régi exlibris gyűjtemény duplum-anyagának cserére bocsátását, amely nemcsak a könyvtárt segítené hozzá

a hiányzó lapok megszerzéséhez, de a gyűjtők körében is fokozottabb érdeklődést váltana ki a régi magyar exlibrisek iránt. A cserét köz- és magángyűjteményeknek egyaránt lehetővé kellene tenni. Cserepartnerként a közgyűjtemények közül a bécsi Nationalbibliothek, a párizsi Bibliothèque Nationale, valamint az exlibrisekben igen gazdag British Museum Könyvtára jöhetne szóba, a magángyűjtők közül pedig azok a magyar és lengyel /nem is kis számú/ gyűjtők, akik régi magyar anyaggal rendelkeznek.

3./ A könyvtár régi könyvanyagának exlibris szempontból való átvizsgálását, ezek feldolgozását és közreadását, a katalóguscédulákra való rávezetését /amely csak újban történik meg/, s a kötetből való kiemelés meggátolása céljából ezen exlibriseknek kisméretű bélyegzővel való megjelölését.

4./ A Kisnyomtatványok Tárában lévő modern exlibris anyag feldolgozását /laponkénti kartonozás, majd tékázás/, katalógizálását /a külföldi gyakorlatnak megfelelően két katalóguscédulával: művész és possessor neve alatt/ és a kutatók részére történő rendelkezésre bocsátását.

5./ Addig is, amíg az OSZK nem tud beköltözni a várbeli új otthonába, a régi és modern anyag egyesítését és megfelelő helyen való elhelyezését.

Tudatában vagyunk annak, hogy az Országos Széchenyi Könyvtárnak, mint nemzeti könyvtárnak milyen sok feladatot kell megoldania. Ennek ellenére az a véleményünk, hogy nem hanyagolható el a magyar exlibris ügye sem, mert művelődéstörténeti szerepe igen jelentős. A régi anyag vonatkozásában nem egy könyvtár létezéséről, állományáról csak a megmaradt kötetekben szereplő exlibrisek alapján van tudomásunk.

Javaslataink megvalósítása, vagy meg nem valósítása természetesen a könyvtár vezetőségének diszkrecionális joga. Amennyiben azonban javaslataink megértésre találnak, úgy a Kisgrafika Barátok Köre mindent el fog követni, hogy e munkájában a könyvtárat támogassa.

Galambos

Póka György gyulai pedagógus művész tagunk a vidéki kultúra érdekében - főleg a munkásifjúság körében - kifejtett tevékenység-

géért /kiállítások rendezése, előadások, stb./ 1970. november 7-én KISZ érdemérmét kapott. Kitüntetéséhez őszintén gratulálunk!

HARMOS KÁROLY

Harmos Károly 1879-ben született a Pécs melletti Somogy községben. A Képzőművészeti Főiskolán Székely Bertalan mellett tanult. A Főiskola elvégzése után éveken át külföldön tanult, hazatérése után egy évig Szentendrén tanított, majd Észak-Komáromban kapott tanári állást. Ott élt 1956 januárjában bekövetkezett haláláig. Mint művésznak különösen a két világháború közötti munkássága jelentős. Komáromban virágzó művészeti életet teremtett, szabadiskolájából egész sor kitűnő művész kelt szárnyra. Mint festőt és grafikust egyaránt a határtalan képzelőerő, burjánzó vonalgazdagság és pazar színbeli kifejezőerő jellemezte. Sok hazai és külföldi kiállításon szerepelt. Európa majdnem minden nagy múzeumában található képei. Az alábbi közlemény részlet egy nagyobb tanulmányból.

Ismerünk művészeket, festőket, akik a Főiskola elvégzése után semmit sem rajzoltak, alkatuktól annyira távol áll a grafika. Harmosnak vérében volt a grafikai hajlam, életelemét alkotta a rajzolás. Egyik kiállításának a végén a közönség szeme láttára rajzolni kezdett. Aztán karikatúrákat rögtönzött. Így születtek A hege-düh, A cimba-rom, A zongo-rilla, s ehhez hasonló karikatúrái. Már főiskolás korában rajzolt a Borsszem Jankóba, meg a Kakas Mártonba. Karikatúráinak számbavétele ma már szinte lehetetlen. De a karikatúra grafikai munkásságának csak egyik parcellája.

Elek Artur írta róla, hogy Harmost "az Isten is arra teremtette, hogy nagyképezetű költő tolmácsolója legyen."
1/

Mint epikus alkatú művész, aki amellett valóban rendkívüli képzelő- és kifejezőerővel oldotta meg művészi feladatait, a tehetség törvényeinek megfélelően, pályája indulásakor valóban túlságosan is gazdagon ontotta az irodalmi mondanivalót festményekben és rajzaiban egyaránt.

1/ E/lek/ A/rtur/: Harmos Károly és Szandai Sándor. Ujság, 1941. december 23.

Írónál, festőnél, grafikusnál, szobrásznál ez a fajta bőség mindig taláalomra jön a kritikuskak, s nem is ok nélkül. Könnyű "sallangnak" minősíteni azt, ami a bőség jele. "Tehertételnek" itélni azt, ami a fiatalság gazdagsága. A nézőn fordul meg, s a kritikuson is, hogy mit minek lát, mikor itéli soknak egyik azt, amit a másik még egyáltalán nem érez annak. Mindenki azt lát bele egy-egy képbe, rajzba, szoborba, amit bele akar látni. Harmosnál a képzelőereő gazdagsága és az ertisztikumra való képesség egész élete során nem apadt, s élete utolsó szakaszában is bőven ömlött. 2/

Harmosnak nem adatott meg, hogy "nagyképezetű költő", nagyhatású klasszikus művek tolmácsolója, azaz illusztrátora legyen. Pedig, hogy mire volt képes illusztrációiban, bizonyítják Achim von Armin: Fürst Ganzgott und Sängter Halbgoth /Bécs-Lipce 1924/ c. műhöz készített káprázatosan szines lapjai, valamint fejezetzáró fekete-fehér rajzai, diszes kezdőbetűi és rajzos fedőlapjai. Mindenhez értett, iniciálehoz, keret-kezdő és záródíszekhez, vonalas rajzhoz, foltszerű szines, akvarellszerű megoldáshoz egyaránt. Az anyagi lehetőségek rendszerint útját állták annak, hogy kiadóitól tehetségéhez méltó feladatot kapjon. A János vitézhez is csak fekete-fehér rajzok készülhettek. Molnár Ferenc: A Pál utcai fiúk c. munkájához akvarellszerű lavirozott tusrajzok. - Több könyvhöz készített ugyan szines illusztrációkat, azonban a művek irodalmilag nem jelentősek: az illusztrációk ezért fölibe nőnek a szövegnek. Ezek egy részét már 1945 után kapta megbizásként. /L. Kárpáti Anna - Harmos Károly: Mesék. Pozsony 1955. - Szűcs Béla: Virágmajális. Pozsony 1955/. Némelyik könyv rajzaín tisztá szecesszloval találkozunk /Ferenczy Árpád: A Nirvána felé/. de mindig egyénien, nem egyszerűsítve le a dekoratív síkszerűség felé, noha gyakran széles foltokkal tölti ki a teret, és pontszerűen föloldja a hátteret. A motívumok között sok a keleti eredetű, az arcok többnyire komáromiak. Illusztrációiban is tanui vagyunk határtalan beleérző képességének. Az illusztrált kor külsőségeibe épűgy beleélte magát, mint a legellentétebb érzelmi lelkiállapotokba. Illusztrált számos magyar, német és szlovák nyelvű könyvet, köztük tankönyvet is, nemcsak a két világháború között, hanem azután is. Illusztrálta Borka Géza verskötetét, ő látta el fametszetű rajzokkal Féja Géza: Elet és álom című mesekönyvét, amely aztán Budapesten is megjelent Mesélő falu címen a Könyvbarátok Kis Könyvei sorozatban.

2/ 1917-ben a Világ +-os kritikusa figyelmeztette arra, hogy hagyja el azt a "sok irodalmi sallangot", ami tehertétele művészetének.

Némelyik fametszetén élesen határolta el egymástól a fehér-fekete részeket. Másokon vonalkázással árnyalatokat vitt a felületre, ezáltal egyrészt fényhatás-fokozatokat ért el, másrészt - elsősorban portréknál - ezzel is fokozta a karakter jellemző vonásait /Önarckép/. Irodalmi téren - szövegben és rajzban - teremtett két imposztor alakot, Prúty-t és Zupi-t. A két rokonszenves fickóról szóló történetei a Szivárvány könyvtár 2. számaként láttak napvilágot 1930-ban, saját rajzaival.

Illusztrált a budapesti kiadók közül a Singer és Wolfnernek, a Révainak, a Királyi Magyar Egyetemi Nyomdának, a komáromi Virradat Nyomdának, a londoni Kunala kiadónak, a bécsi Herz Verlagnak, utóbbinak az említett Arnim mellett O.Wilde: Drei Märchen c. kötetébe készített 4 színes műmellékletű, továbbá 3 fekete-fehér rajzot és számos könyvdiszt.

Alkalmi grafikák tervezésével is foglalkozott. A kaszai Kazinczy Társaságnak, a galántai Hanza Szövetkezetnek és a Szent Agoston Egyesületnek, a Der Igel című német folyóiratnak, valamint más lapoknak sok alkalmi grafikát készített. Mindezek melléktermékei munkássága főirányainak, de életművéhez, sokoldalúságához hozzátartoznak.

Mindez korántsem merítette ki Harmos grafikusi tehetségét, talán ez is oka annak, hogy festményeiben is gazdagon élt rajzos elemekkel, a táblaképei közül sok-sok készült grafikai fölfogásban. Az ő életműve így kerekedett ki azzá, amiként előttünk áll. A művészre is áll a költő mondása: a Sors bona... is szükséges ahhoz, hogy valaki korlátlanul önmagát adhassa, vagy legalábbis minél teljesebben. De hát végül is hányan mondhatják el ezt magukról? Vajmi kevesen. A tehetség igen gyakran éppen a Sors ellenére válik azzá, amivé alakul. Legyőzni a Sorsot, ez is hozzátartozik a tehetséghez. Harmosnak - egész életművét tekintve - számos vonatkozásban sikerült.

Szija Rezső

Örömmel jelenthetjük, hogy Cegléden megalakult a KBK. helyi csoportja. A megalakulás alkalmával mintegy 30 tag jelentkezett és kérte felvételét. A helyi csoport azóta már meg is kezdte működését, kiállítást és előadást tartott. Amikor az új helyi csoport megalakulásához és működéséhez őszinte szívvel gratulálunk, sajnálattal kell megjegyeznünk azt is, hogy Deb-

recenben, ahol pedig a kisgrafikának komoly múltja van, minden igyekezet ellenére sem sikerül megalakítani a helyi csoportot, pedig Cegléd és Debrecen között lélekszámot tekintve is mily nagy a különbség. A ceglédi helyi csoport megalakulása Nagy László tagtársunk érdeme és minden elismerésünket megérdemli. Csak így tovább Ceglédiek! Munkájukhoz sok szerencsét kívánunk.

H I R E K

Az Exlibris Kongresszus alkalmából Réthy István több mint 200 saját nevére szóló exlibriseiből két mappára való anyagot válogatott ki. Az egyik mappa 20 rézmetszet és rézkarc exlibrist, míg a másik mappa 25 válogatott fametszetet tartalmaz. Mindkét mappát a kongresszus alkalmából csere céljára állította össze.

Galambos Ferenc: Magyar exlibris művészet a két világháború között c. munkáját Helmer Fogedgaard ismertette a Nordisk Exlibris Tidskrift 1970. évi 4. számában.

A Magyar Rádió a kongresszus alkalmából 1970 november 8-án 10 óra után a Szivárvány műsor keretében Réthy István titkárunkkal beszélgetést folytatott az exlibrisről és az exlibris cseréről.

Az A Arte do Ex-libris portugál folyóirat 1970 évi 50. számában Dr. Semsey Andor tanulmányát hozza le Tempinszky István grafikusművész munkásságáról. A cikk közli Tempinszky teljes oeuvre listáját, valamint 7 reprodukciót és 6 eredeti rézmetszet exlibrisét mellékeli.

A holland Exlibris Wereld 1971 évi 1. számában Galambos Ferenc tollából cikk jelent meg "Három magyar Portré exlibris" címmel. A cikket Fery Antal 3 fametszete díszíti Rembrandtról és Vincent van Goghról. Ugyanezen folyóirat Bordás Ferenc egyik újevi fametszetét is közli.

A CEGLÉDI KEK
csoport alakuló
ülésére készült
emléklap
NAGY LÁSZLÓ
femetszete

Stanislawa Blotnicka-Bandych

Stanislawa Blotnicka-Bandych nem tartozik a közismert lengyel ex librisművészek közé. Ennek egyik oka az, hogy ex libris-sel alig hat éve foglalkozik s ex libris-oeuvre-ja egyelőre viszonylag kevés lapot számlál, másik pedig az, hogy külföldi ex libriskiállításokon mindeztidőig nem szerepelt és így művészetét elsősorban csak a lengyel gyűjtők ismerik. Pedig művészetének sajátos adottságai, kiváló, elsősorban a rézkarc-technikákban megnyilvánuló mesterségbeli felkészültsége szinte predestinálják az ex libris művelésére. Megtanult szimbólumokban gondolkodni, s így majdnem mindent tud, amit az ex libris sajátos műfaji törvényei megkövetelnek.

Művészeti tanulmányait az Állami Iparművészeti Főiskola grafikai tanszékén végezte, ahol prof. J. Wroniecki és prof. K. Mondrala voltak a tanárai. 1939-től mint a rajz és az iparművészet tanára működött Leszno /Poznani vajdaság/ ipariskolájában; az ugyanakkor kitört második világháború azonban nem nagyon kedvezett sem pedagógiai, sem művészeti tevékenységének. Mint minden lengyelnek, ezekben az években neki is az volt a legfőbb törekvése, hogy átvészelje az inferno éveit. 1945-ben iparművészeti műhelyt nyitott Poznanban, majd annak feladása után kizárólag grafikával

foglalkozott és foglalkozik ma is és úgy a szabad grafikában, mint az alkalmazott grafika legkülönbözőbb területein értékes és igen sokoldalú tevékenységet fejt ki.

Mivel művészeti pályafutásának kezdete a második világháború kitörésével esett egybe, kiállításokon csak a felszabadulás után jelentkezhettek. Grafikai elsőizben a Poznani 'Grafikai Kiállításon /1964/ kerültek a nagyközönség elé és a lengyel sajtó dicsérőleg emlékezett meg róluk. 1967-ben önálló exlibris kiállítással jelentkezett és ugyanebben az évben exlibriseinek válogatott sorozata szerepelt a lengyel zenei tematikájú exlibriseket bemutató kiállításon is. 1969-ben, a Lengyel Népköztársaság megalakulásának huszonötödik évfordulóján résztvett úgy a poznani festészeti kiállításon, mint a lengyel képzőművészeknek a varsói Nemzeti Múzeumban megrendezett jubileumi tárlatán. Alkotásainak legjobb darabjait a Poznani Nemzeti Múzeum és a Lengyel Tudományos Akadémia Poznan melletti korniki könyvtárának gyűjteménye őrzi, de sok alkotása van hazai és külföldi magántulajdonban is.

Stanislawa Blotnicka-Bandych első exlibrisét 1964-ben alkotta. Első exlibrisei toll- és tusrajzok után készített klisék, melyek még szecessziós és expresszionista elemeket őriznek s a hagyományos szimbolika ágyában fogantak. A rézkarctechnikára 1967-ben tért át és művészete ekkor talált igazán magára. Mondanivalóban és kivitelben ekkor alakította ki azo-

kat a sajátos stiluselemeket, amelyek művészetét egyénivé tették. A régi szimbolikát új tartalommal töltötte meg és a lírai realizmus, valamint a szürrealizmusnak a realizmushoz tapadó irányzata ejtette hívőletébe. Sokat foglalkoztatja a halál gondolata, pedig ez a téma a nőművészeknél alig szerepel, de mint nő, az élet örök megújítója és továbbhordozója nem a megsemmisülést, a végső befejezést látja benne, hanem az élet végtelen láncolatának egyik kikerülhetetlen állomását, amelyet az utódokban a megújulás követ. Halál-témájú exlibriseinek filozófiai ki-csengése tehát nem tragikus, hanem megbékélt, inkább melankólikus dallam, mint szív-szaggató siratóénekek. Sajátos gondolati mondanivalójának rézkarcban és akvatintában való, tónusgazdag, fojtott színezésű, a maratósi fokozatokat varázslatos ügyességgel alkalmazó grafikai megvalósítása olyan exlibrisművészetet eredményez, amelyre európai viszonylatban is kevés példát találunk.

Stanisława Blotnicka-Bandyck exlibriseinek egy részét dombornyomású megoldással is kivitelezte. Kár, hogy ezeket technikai nehézségek miatt reprodukciókban nem tudjuk bemutatni, mert ezek az alkotások inkább az érem, mint a grafika formanyelvét utánozzák /főleg köralakú kompozícióiban/ s arról győznek meg bennünket, hogy Stanisława Blotnicka-Bandychnak mint éremművészeknek is lenne egyéni mondanivalója.

A kiváló felkészültségű és igen szimpatikus lengyel exlibrismű-

vész réztechnikájú lapjainak válogatott darabjait 1967-ben a varsói "Kolo Milosnikow Ekslibrisu" 50 példányban külön mapában is közreadta. Az a kevés gyűjtő, aki e kiadványhoz hozzájutott, ritka bibliofil értékkel gazdagodott.

Reméljük, hogy Stanislaw Blotnicka-Bandych keze alól a jövőben egyre több exlibris fog kikerülni. S ha ez így lesz s a művész nem tér le arról az útról, amelyet az utóbbi években megtalált, művészete csakhamar ott lesz - és méltán - a világhírű lengyel exlibrisművészet élvonalában s neve közismert lesz a lengyel határokon túl is. Szívvel kívánjuk, hogy így legyen.

G. F.

IBA

A LIPCSEI KÖNYVMŰVÉSZETI KIÁLLÍTÁS /IBA/ - 1971 máj.29 - júl.4 - exlibris kiállításán az 1970-ben, az Ernst Múzeumban bemutatott Nemzetközi Exlibris Kiállítás magyar anyagát is bemutatják. 39 művésztünk kb. 320 kisgrafikáját, ill. exlibrisét küldtük el a tárlatra.

Ezenkívül könyvillusztrációkat és a kongresszusra meghirdetett pályázatok anyagát /Dürer, IBA/ is kiállítjuk a közelmúlt legszebb magyar könyvei mellett.

új tagok

/Még nem csere lista. Kérjük új tagjainkat, akik már saját exlibrisrel és csereanyaggal rendelkeznek, és cserélni óhajtának, ezen szándékukat titkárunknak jelentsék be, s a következő Értesítőben nevüket, mint cserélőket közzéljük./

Baán Lajos, Cegléd, Felház u. 41.

Erős Béláné, Cegléd, VII. Várkonyi u. 37.

Baldavári László, Cegléd, V. Sas u. 7.

Farkasházi István, Cegléd, Fátyol u. 13.

Bali Ferenc, Cegléd, Cifrakert

Fórum Ifjúsági Klub, Cegléd MŰV. Központ

Bezzegh Ernő, Cegléd, I. József A. u. 9.

Gulicska Lőrinc, Cegléd, III. Rákóczi út 56.

Czizmadia Lajos, Püspökkladány, Haladás u. 2/2

Hajdu Endre, Cegléd, Pesti u. 20.

Dr. Hámori Ambrusné, Cegléd,
I. Szabadság tér 10.

Hankó Ibolya, Békéscsaba,
Szent László u. 5.

Imre Lajos, Budapest, II.,
Pálos u. 3. I. 6.

Kaczur György, Cegléd, II.,
Sárkány u. 13.

Kardos Attila, Budapest,
VIII., Kiss J. u. 17. II. 2.

Kármán Sándorné, Cegléd, VI.,
Kazinczy u. 27.

Király László, Kocsér /Pest
m./ II. dűlő 26.

K. Kiss Ildikó, Makó, Körösi
Csoma S. u. 32.

Komáromi Imre, Cegléd, II.,
Retek u. 8.

Kovács Gizella, Cegléd, Ka-
zinczy u. 20.

Maczelka Tibor, Cegléd, IV.
Géza u. 1.

Nagy Lászlóné, Cegléd, I.,
József A. u. 1.

Öri Margit, Nagyrábé, Kos-
suth L. u. 11.

Óze Károly, Cegléd, Kisfa-
ludy u. 33.

Pacsi Krisztina, Rezi, Vesz-
prém m., Rákóczi út 46.

Proháczká Antal, Cegléd,
Ósz u. 20.

Rosenstein Tibor, Nagykőrös,
Aranv J. u. 40.

Soós Imre, Cegléd, II. Ac-
him A. u. 7/a.

Soós Lajosné, Cegléd, Rá-
kóczi út 56/a. II. 13.

Solymos Sándor, Püspökla-
dány, Petőfi u. 8.

Szunyogh Józsefné, Cegléd,
II. Sárkány u. 7.

Dr. Takács Tiborné, Cegléd,
Puskin u. 5.

Tóth Imréné, Cegléd, I. Pes-
ti u. 25.

Tóth Jánosné, Cegléd, Vak
Bottyán u. 15.

Zagyva Sándor, Cegléd, Pesti
u. 20.

FERY ANTAL FAMETSZETE

ROSE REINHOLD /WIEN/ fametszete, OTTMAR PREMSTALLER ajándéka

"Ex libris kiállítások a XIII. Nemzetközi Exlibris Kongresszus alkalmából" címmel több mint három oldalas, bőven illusztrált cikkben ír GALAMBOS FERENC a "MŰVESZET" 1971. évi márciusi számában a kongresszus alatt megrendezett budapesti, és vidéki kiállításainkról.

A Szerencsi Járási Művelődési Központ Nők Klubja 1970. nov. 30-án Fery Antal grafikáiból kiállítást, s a művésszel személyes találkozót rendezett, amelyen a miskolci Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola tanárai hangversenyt is adtak. A művész munkásságát Csopák Ferenc, a járási tanács művelődési osztályának a vezetője ismertette. Ugy lát-szik - és ez igaz örömünkre szolgál -, hogy Fery Antal "próféta" a saját szűkebb hazájában.

H I R E K

A KBK. pécsi csoportja által 1970. novemberében megrendezett Kalasznyikov exlibris kiállításáról, s a művésznak a helyi gyűjtőkkel lefolyt találkozásáról a Dunántúli Napló három alkalommal /1970. okt. 20., okt. 25., okt. 28/ emlékezett meg. Pro futuro: A sajtóval így kell tartani a kapcsolatot!

VARGA NÁNDOR LAJCS grafikusművészünk, több nemzedék tanító mestere, 1971 április 4.-én a "Magyar Népköltársaság Erdemes Művésze" kitüntető címet kapta. A KBK tagsága nevében szívből gratulálunk, és további sikereket kívánunk!

A moszkvai egyesület kis füzetet adott ki a budapesti kongresszus alkalmából, amelyben röviden beszámol a kongresszusról.

A L'Ex Libris Franca-is késve megjelent 1970 évi 4. száma több cikket szentel a budapesti kongresszusnak. Prof. Paul Pfister lírai vallomása /Le Congrès de Budapest: Lettre aux amis hongrois/ mindent dicsér, a vendégszeretettől kezdve a kiállításokig, a jó boroktól a kongresszus szervezésében szereplő Ágig, Dediig, Erzsikéig, Judithig, Zsuzsig. A kiállítások közül kettőről /Ernst Múzeum és Eger/ Le d. d'A. /Le Duchat d'Aubigny/ számol be, ugyanő ismerteti a kongresszus hazai és külföldi kiadványait is.

A romániai "Utunk" 1970. dec. 18-i számában látott napvilágot Gy. Szabó Béla írása "A grafika Hamupipókéja" címmel, amelyben a budapesti XIII. Nemzetközi Ex Libris Kongresszusról is megemlékezik. A cikket öt ex libris reprodukciója /Kalasnyikov, Jamar. Upitis, Marzik, Vecserka/ kíséri.

A "Szocialista Művészetért" 1970. évi 12. száma közli Demeter Sándornak, a Kulturális Kapcsolatok Intézete alelnökének a kongresszus Ernst Múzeumbeli kiállításán elmondott beszédét. Ugyanebben a számban /szs/ okos glosszában válaszol Máriássy Juditnak az ÉS-ben megjelent teljesen érthetetlen cikkecskéjére, amelyben megnyugtatta a szerzőt, hogy a kongresszus résztvevői a Gundelnél megrendezett banketten a saját költségükön vettek részt. Ezt pedig talán még az ÉS etikai kódexe sem veszi zokni!

A SZOT "Tájékoztató a kulturális, irodalmi és művészeti élet néhány időszaki eseményéről" c. folyóiratának 1970. évi 8. számában - a kongresszus alkalmából - cikk jelent meg "Ex libris" címmel. A névtelen cikk Galambos Ferenc írása.

A dán Ex libris-Nyt ugyancsak ad beszámolót a budapesti kongresszusról. A szerző: Klaus Rödel. A beszámoló tárgyilagos, de egy-két megjegyzése felett nem ártana elgondolkoznunk.

"Pécsi siker" a budapesti ex libris-kiállításon címmel illusztrált cikkben emlékezett meg a Dunántúli Napló 1970. nov. 12-i száma a pécsi ex libris művészeknek a kongresszussal kapcsolatos kiállításokon való részvételéről.

Az "Exlibris Wereld" 1970. évi 4. számában Klaus Rödel számol be a budapesti XIII. Nemzetközi Exlibris Kongresszusról, elismerő szavakkal méltatva a vendéglátók szivességét, a kiállítások és kiadványok magas színvonalát. A díjnyertes Grazyna Dedelity nem magyar, hanem szovjet művész, a Dürer-pályázat harmadik díját pedig nem Józsa János, hanem Ágotha Margit nyerte. A számot a beszámolóval kapcsolatban több magyar exlibris reprodukciója /Nagy Arisztid, Maurer Dóra, Füle Mihály, Drahos István, Kopasz Márta, Bordás Ferenc/ avatja szinte "magyar" számmá.

A Nyugatnémet Exlibris Egyesület folyóiratának, a "Mitteilungen des Deutschen Exlibris-Gesellschaft" 1970 évi 3. számában - nho - /Norbert Herbert Ott/számol be a budapesti kongresszusról. A nagy szavaktól mentes, de tárgyilagos beszámolóval meg lehetünk elégedve.

A XIII. Nemzetközi Exlibris Kongresszus mindhárom kiállítását Horváth György ismertette a Magyar Nemzet 1970. november 24-i számában. A szőlős-boros kiállításról - udvari - jelzéssel a Magyar Ifjúságban látott egy kis cikk napvilágot /1970. november 20./ - ez utóbbi cikkecske a katalógus címlapját is közli.

Karol Izakovic, a Szlovák Exlibris Egyesület egyik vezetője a "Vytvarnicstvo, Fotografia, Film" c. szlovák folyóirat 1970. évi 9. számában két oldalas cikkben ismertette a budapesti kongresszus terveit, pályázatait, stb. A cikket négy illusztráció /Kertes-Kollmann Jenő és Konstantin Kozlovskij 2-2 exlibrise/ illusztrálja.

A romániai "Előre"/Bukarest/ 1970. dec. 27-i száma közli Gábor Dénes nagy cikkét "Grafika, kisgrafika, exlibris" címmel, amely lényegében Gy. Szabó Bélával való beszélgetés formájában a budapesti exlibris kongresszusról ad beszámolót hét exlibris /Gy. Szabó Béla, Peteris Uptis, Fred Micos, Mottl-Román Pál, Vojtech Ninybulk, Vecserka Zsolt, Anatolij Kalasnyikov/ reprodukcióján keresztül adva izelítőt a műfaj szépségeiről.

A Széchenyi Könyvtár régi magyar exlibris kiállítását Soltész Zoltánné ismertette /névtelenül/ az OSZK. Híradó 1970 évi 9-10. számában, egy illusztráció kíséretében.

A román "Revista Bibliotecilor" 1970. évi 11-12. számában Gábor Dénes rövid cikk keretében ad beszámolót a Kolozsvári Egyetemi Könyvtár exlibris gyűjteményének állományáról, amely a legutóbbi időkből Boros József gyulafehérvári kanonok gyűjteményével is szaporodott. A cikk alatt a cikk írója gyanánt tévedésből más név szerepel.

"A könyv díszé az exlibris" címmel jelent meg D.J. írása a jugoszláviai Könyvbarátok Híradója 1970. dec. 8-i számában, négy illusztrációval.

A "Könyv és Nevelés" 1970. évi 6. száma két exlibris vonatkozású cikket is közöl. Az egyik Demeter Sándorné tollából "Iskolai könyvtárak és az exlibris" címmel a Kisgrafika Értesítőben Ebergényi Tibor és Galambos Ferenc által felvetett javaslatokat karolja fel, a másik cikk /Wlodimierz Goriszowski írása/ "Exlibris barátok köre a lengyel iskolákban" címmel az exlibrisnek a lengyel diákság körében megnyilvánuló érdeklődéséről számol be. Az utóbbi cikket két lengyel exlibris illusztrálja.

Meskó Anna és Póka György Gyulán, 1970. október-november havában megrendezett exlibris kiállítását - m. gy. - ismertette a Békésmegyei Népujság 1970. évi nov. 2-i számában.

A Somogyi-könyvtári Híradó 1970. évi 4. száma exlibris vonatkozásban is több érdekes alalékkal szolgál. Péter László "Walter Crane Szegeden" c. cikke annak a kiváló angol grafikusművésznek a szegedi emlékeiről számol be /1900/, aki a századforduló magyar exlibris művészetére is igen nagy hatást gyakorolt, s nem egy magyar barátjának készített exlibrist. A folyóiratból tudtuk meg azt is, hogy Szeged tudós fő-rabbijának, Löwi Emmanuelnek a jeruzsálemi Héber Egyetemi Könyvtárba került könyvtárának minden kötetében saját exlibrise volt, amely a szegedi zsinagógát ábrázolja. És végül a folyóirat reprodukcióban közli Kiss Judit Kakuszi Jánosné részére készített linómetszetű exlibrisét; a lap tulajdonosával egyébként a kongresszusunkon is találkoztunk.

A Magyar Ifjúság 1971. évi 1. számában - udvari aláírással kis cikk jelent meg Rákóczy Ferenc Dániában kiadott exlibris mappájáról. Nem értjük azonban, hogy illusztrációul miért Drános István Ónarckép-exlibrisét közölték?

Az Exlibris Wereld 1970. évi 4. száma Hongarije címszó alatt közli a prágai Zprávy c. exlibris folyóiratot. Kedves holland barátaink: Prága nem Budapest, s a Zprávy nem magyar folyóirat!

KÖNYVESPOLC

VISZTAVA KNIZSNIH ZNAKOV MEDICINSZKIH BAROTNIKOV.

Kemerovo 1967, Kemerovszkij Medicinszkij Insztitut. Kis 4°,
74 l.

A kemerovoi Orvosi Intézet által megrendezett orvos-exlibris kiállítás és annak E.Gribanov és P.Bogdanov bevezetésével ellátott, prof. Logacsev által összeállított katalógusa a hasonló kiadványok nagy száma ellenére is komoly tanulságokkal szolgál úgy az orvostörténészek, mint az exlibrisgyűjtők számára. A kiállításon 285 lap szerepelt, kizárólag szovjet művészek alkotásai, s a kiállított lapok a legutóbbi évtizedekből /1927-1966/ származnak. A kiállított lapok orvosok exlibrisei, de nem mindegyik orvos-exlibris és így rajtuk keresztül nemcsak egy speciális exlibris-szimbolika állásáról, de egy kicsit a mai szovjet exlibrisről is képet kaphatunk. Mindenesetre nehéz volna a kiállított lapokon új, vagy modern orvos-szimbolikát találni, a kiállítás művészel azonban igyekeztek a hagyományos szimbolikát technikailag és a kompozíciós szempontjából modernizálni. Az exlibrisek művészei között az ismert, nagy nevek mellett /Bedroszov, Gebus-Baraneckaja, Goljakovszkij, Kalasnikov, Kaljo, Kera, Kozlovskij, Lepp, Mamadzsenjan, Mednisz, Frolov, Jupatov, stb./ a kevésbé ismert, sőt ismeretlen művészek egész serege vonul fel, technikai tudás és művészi felkészültség szempontjából igen vegyes színvonalat képviselve; de így is figyelmet érdemlő adalékokkal járulnak hozzá a szovjet exlibris egy speciális területének az ismeretéhez. Mint már mondtuk, az orvos-szimbolika területén igen nehéz a hagyományos korlátokat áttörni, azonban a katalógus illusztrációjának egyike-másika /Otto Mednisz L. Suberta részére készített exlibrise, vagy D. Pozskalisz Prof. Alekszandr Bilzinsnek készített lapja/ arra mutat, hogy itt is vannak járható új utak.

A kiállítás katalógusa gondos nyomdai munkáról tesz tanuságot, azonban az az érzésünk, hogy az illusztrációk kiválasztása nem a legszerencsésebben történt s ebben nem kis szerepet játszott a lokálpatriotizmus, amely igen tiszteletreméltó tulajdonság, de csak akkor ha nem megy túl a megengedett és illő határokon.

EXLIBRISY WOJEWIDZTWA RZESZOWSKIEGO NA TLE EXLIBRISU POLSKIEGO. Katalog wystawy. Opracowała Stanisława Darlakowa. Rzeszów 1967, Muzeum Okręgowe Rzeszowie. 8°, 40 l., 60+10 t.

A rzeszowi vajdaság köz- és magánkönyvtárainak exlibriseiből, valamint vele egyidejűleg, de ettől elkülönítve a mai lengyel exlibrisekből a Rzeszowi Múzeum által megrendezett kiállítás és annak mutató katalógusa nemcsak a hallatlanul élénk lengyel exlibrisélet újabb dokumentuma, de a rzeszowi vajdaság kultúrtörténetéhez és a mai lengyel exlibris történetéhez is érdekes adalékokkal szolgál. A kiállítás anyagát a vajdaság múzeumai /Rzeszów, Jarosław, Rzemysł, Sanok/ mellett a jelesebb helyi gyűjtők és bibliofilok bocsátották a kiállítást rendező múzeum rendelkezésére. A kiállítás megrendezése Stanisława Darlakowa nevéhez fűződik, míg a kiállítás és a katalógus grafikai munkái Krystyna Suss hozzáértését dicsérik.

A szorosabb értelemben vett rzeszowi anyagban három 17-18. századi, valamint 148 huszadik századi lap szerepel. A lapok művészei között sok az olyan név, amelyekről idáig nagyon keveset, vagy semmit sem hallottunk /Jan Berdyszak, Zygmunt Czyz, Marian Herbat, Maria Gabryel-Rużycka, Adolf Jakubowicz, Bolesław Kiermas-Kierniczki, Tadeusz Kluzniak, Stanisław Kochanek, Krzysztofa Lachtera, Józef Lukaszewicz, Zofia Luczkiewiczówna, Irena Orly, Zbigniew Rozum, Józef Sitarz, Barbara Szoczenska, Piotr Stachiewicz, Józef Stecinsky, Witold Studnicki-Gizbert, Krystyna Suss, K. Tchórzewski, Tadeusz Turkowski, Tyrsus Wenhryniewicz, Ryszard Wróbel, stb./, s így a kiállítás nemcsak arra adott alkalmat, hogy a lengyel exlibrisművészek körét nem kis mértékben kibővíthessük, hanem arra is, hogy ezek a kevésbé ismert művészek, szűkebb hazájuknak is és a nagyvilágnak is bemutatkozhasanak.

A kiállítás másik, a mai lengyel exlibrisművészetet bemutató része a legjobb művészeket vonultatja fel, s ezzel lehetőséget adott arra, hogy a lengyel exlibris kiválóságait egy kisebb vidék érdeklődő közönsége is megismerhesse. Borowczik, Dolatowski, Dertler-Flin, Gielniak, Golebniak, W. Jakubowski, Jarnuszkiewicz, Kaja, Kalczynska, Lagner, Młodzianowski, Napieracz, Rolicz, Sopocho, Standa, Szuszkiewicz, Tomecki, Wasniewski, Wróblewska. Zurowski alkotásai tényleg a legmagasabb színvonalat képviselik, nemcsak lengyel, de egy kicsit európai értelemben is.

A katalógus a kiállított lapokat nemcsak a művészek, de a tulajdonosok szerint is felsorolja és technikát, me-

retet is ad. Az illusztrációs anyag különösen gazdag: 69 szöveggözé nyomott exlibris mellett 10 táblán külön bera-
gasztott lapok is szerepelnek. A katalógusra nemcsak a ki-
állítás rendezősége lehet büszke, de a lengyel muzeumi
élet is.

EXLIBRISZI MOSZKOVSZKIH HUDOZSNIKOV. I-III. Moszkva
1966, Moszkovszkij Klub Exlibriszisztov - Szovjetszkij
Hudozsnik. 4°, 4 l. 10 t., 4 l., 10 t., 4 l., 10 t.

A Moszkvai Exlibrisgyűjtők Klubja 1966-ban három iz-
ben adott ki mappát moszkvai művészek fametszetű exlibri-
seiből; egy-egy mappa 10 lapot tartalmaz. A három mappában
M.M. Verholancev egy, J.N. Goljakovszkij nyolc, N.I. Lapsin
három, J.N. Manuhin kettő, E.V. Morozov egy, G.L. Ratner há-
rom, V.A. Frolov öt, A.M. Panyin egy, M.V. Matorin egy, A.F.
Bucsnov egy, L.A. Okuny egy, G.G. Ljasenko egy, V.V. Voronyin
ugyancsak egy lappal szerepel.

Goljakovszkij, aki a három mappában a legtöbb lappal
szerepel, technikailag mindent tud, de javithatatlanul ro-
mantikus; alak-ábrázolású exlibrisei Puskin-illusztráció
erejével hatnak. Legszebb lapjai a Paul Ambur részére ké-
szített, tallini városrészletet bemutató exlibrise, amely
a régi Tallin ódon levegőjét maradéktalanul adja vissza.
Gerard Gaudaen részére készített lapja azonban azt bizo-
nyítja, hogy a modernebb grafikai formanyelv sem idegen
tőle. V.A. Frolov ismert erőssége a szovjet exlibris művé-
szetnek. Most közreadott lapjai közül a V. Davidov részére
készített kisméretű, sárkányölő Szent Györgyöt ábrázoló
lapját kell megemlitenünk; ez a kis remekmű a művészi sü-
rités és a drámai erő kitűnő példája. N.I. Lapsin jó ötle-
teivel a megvalósítás nincs mindig arányban; metszőtechni-
kája hol elnagyolt, hol túlrészletező - pedig tud teljes
értékűt is adni. /V. Bokov részére készített exlibrisére
gondolok elsősorban./ G.L. Ratner lapjain a tömör előadás-
mód, a kitűnő kompozíció, a tárgyak tömörszerű rajzi és
metazésbeli megoldása hívja fel magára a figyelmet: igen
erős tehetség! J.N. Manuhin részben a népművészetből merít,
részben keleti motívumokat dolgoz fel; igazán művészt az
előbbi területről tud csak adni. R.M. Verholancev municiózus
metszőtechnikája klasszicizáló hajlammal és kitűnő rajztu-
dással párosul; a V.D. Perkin részére készített exlibrise a
legkorszerűbb mai orosz lapok közé tartozik. Szívesen lát-
tunk volna több alkotást is tőle a három mappában! E.V. Mo-
rozov Tupoljev repülőgéptervező részére készített exlibri-
se orosz Ikaruszával hagyományos is, modern is egyszere.

Metszőtechnikája a svájci Patocchi metszőtechnikájával rokon. M. I. Poljakov kompozícióit még szétfeszíti a mondanivaló áradása; meg kell tanulnia kevesebbel sokat mondani. A. M. Panyin lapja Szemakov részére ismét új orosz exlibris művészt mutat be, akit humora, kitűnő komponáló-készsége/ahol a kép és a felirat szerves egészet alkot/, esztétikus betűi egy lapon keresztül is tehetséges, egyéni hangú művészként állítja elénk. M. V. Matorin exlibrisé jó átlagot képvisel. A. F. Bucsnév új név, de új hang is az orosz exlibris művészetben; szatirizáló hajlamával a mi Gácsi Mihályunkra emlékeztet. L. A. Okuny idejétmúlt irányzatot képvisel. G. G. Ljasenko szintén több lapot érdemelt volna, mert közzétett alkotása izig-vérig mai művészek mutatja, aki a realizmus határain belül is tud újat adni. Könnyedsége, kompozíciójának finomsága, alak-középpontúsága különösen megkapja a nézőt. Könnyed és tartalmas, dekoratív és összefogott egyszerű. V. V. Voronyin lapjának stilizált orosz népisége a korai orosz fametszetek naiv báját keltik életre.

A három mappa nyomdai kiállítása kifokástan és nemcsak a Moszkvai Exlibrisgyűjtők Klubjának tagjai lehetnek hálásak érte, hanem mindazok, akikhez a határokon túl is eljutott. A Moszkvai Exlibrisgyűjtők Klubja e kiadványával is bebizonyította, hogy az exlibrisnek elsősorban exlibrisrel kell propagandát csinálni. Hic Rodus, hic salta!

MOSTRA DI EXLIBRIS. Como 1967, BNEL. 8°, 16 l.

Az olasz exlibris-egyesület, a "Bianci e nero exlibris" 1967. június 28 és július 15 között Comóban, az olasz exlibrisélet jelenlegi központjában hírvető exlibriskiállítását rendezett, kizárólag olasz grafikusok alkotásaiból, s katalógusában a kiállító művészek felsorolása mellett egy csomó hasznos tudnivalót is ad a kezdő exlibrisgyűjtőknek. Meghatározza, hogy mi az exlibris, közli, hogyan lehet exlibrist rendelni, tanácsokat ad az exlibrisgyűjtemény megalapozására, felsorolja az exlibrisegyesületeket, az eddig lezajlott exlibriskongresszusokat, továbbiakban pedig ismerteti, s már előre reklámot csinál, az 1968. évi comoi exlibris-kongresszusnak. A kis füzet jól válogatott illusztrációs anyaga nagyon alkalmas az exlibris iránti kedv felkeltésére, mert Tranwuillo Marangoni, Bruno Bramanti, Giulio Cisari, Bruno da Osimo, Italo Zetti Virgilio Tramontin és G. Uboldi exlibrisai a műfaj legjobbjai közé tartoznak. Büszkéek lehetünk rá, hogy a reprodukciók között szereplő két külföldi lap közül az egyik magyar: Fery Antalnak Gianni Mantero felesége részére készített fametszete.

Lieslerrel nekünk, magyar exlibrisgyűjtőknek az 1964. évi krakkói exlibris kongresszus alkalmából volt módunkban megismerkedni és úgy az embert, mint az alkotásait hamar megtanultuk megbecsülni. Exlibrisei talán a legkapósabban voltak a cseredélutánokon, s ha sikerének titkát keressük, varázsos művészetét nehéz volna pár szóval körülírni. Szürrealista művész? Az is! Én inkább szürnaturalistának nevezném, aki a valóság és a fantázia elemeiből építi fel sajátos grafikai világát, melynek alkotásait a képi asszociációk meghökkentő változatossága, a játékoság nem öncélu, de súlyos gondolati elemeket hordozó könnyedsége, a torz vonalak karakterizáló ereje s a groteszk kritikai súlya jellemez. Exlibrisei közül színes litográfiái a legkedveltebbek, ahol a szín szerepe nem a festői hatásra való törekvés kiélése, hanem az ötlet, az egyéniség-megragadás aláhuzására, kihangsúlyozására szolgál. Lieslernek nagy szerepe van a modern bélyegművészet megteremtésében is; technikailag kitűnő felkészültségű magyar exlibrisművészeink modern hangvétel és vonalkultúra szempontjából sokat tanulhatnak tőle. Liesler bélyegművészte azt példázza, hogy a naturalista bélyeggrafika - legalább néhány vonalon - kénytelen lesz teret engedni a modernebb törekvéseknek is.

Ami a művész életét illeti, majdnem szokványos művészelet. Liesler 1912. szeptember 19-én született Vidolich u Kadanc-ban. A prágai építészeti főiskolán tanult. A képzőművészeti életbe 1939-ben kapcsolódott bele, mint a "sedm v rijnu" csoport tagja. E csoport a humanista, közéleti művészet jelszavát írta zászlójára. 1964-ben a "Mánes" Művészcsoport tagja lett, amely a legkitűnőbb cseh képzőművészeket fogta egybe. Egyéni kiállításai 1943-ban, 1944-ben, 1945-ben, 1953-ban és 1955-ben Prágában voltak; a csehszlovák képzőművészetet külföldön bemutató kiállítások közül 1946-ban Párizsban, Bruxellesben, Antwerpenben, 1947-ben Moszkvában, Stockholmban, Göteborgban, Oslóban, Bécsben, Kopenhágában, 1954-ben a Luganoi Nemzetközi Grafikai Biennálén, Moszkvában, Leningrádban, majd később Berlinben, Indiában, Jugoszláviában, Bulgáriában, Lengyelországban, Magyarországon - s a 28-ik Venecei Biennálén szerepelt. 1964. óta a Firenzei Akadémia tiszteletbeli tagja.

Hazájában nagy népszerűségnek örvendenek illusztrációi is; Flaubert Bovarynéjához, Gorkij Klim Szemginjához, Puskin Anyeginjéhez, Poe Arany skarabeusához, Stendhal re-

gényeihez, stb. készített kongeniális illusztrációinak híre a cseh nyelvterületen túl is eljutott a bibliofília és grafika barátaihoz.

Az ügyes kis monográfia, amelyet Bohuslav Hlinka írása vezet be, angol, német és francia nyelven is megadja, a cseh szöveg mellett a művész életrajzi adatait és a művészetével kapcsolatos legszükségesebb tudnivalókat. A kitűnően összeválogatott illusztrációs anyag jó képet ad Liesler sokoldalú, egyéni hangú művészetéről, s felkelti a kedvet még több alkotásának megismeréséhez.

VARSAVSZKIJ EXLIBRIS. Katalog. Vologda 1967, Vologdoszkaja Oblesztijnaja Kartinnaja Galereja. 80, 62 /2/ 1.

Szovjet-lengyel közös munka eredményeképpen a Vologdai Képtár "Varsói exlibris" címmel mai lengyel exlibriseket mutatott be közönségének, a megszokott katalógus kíséretében. Az anyag összegyűjtését és válogatását az ismert lengyel gyűjtő, Dr. Stefan Kotarszki végezte, míg a kiállítás megrendezésének a munkája Sz. G. Ivenszkijre, a Vologdai Képtár igazgatójára hárult. A kiállítás sem a művészek, sem a jellemző lapok szempontjából nem törekedett teljességre, de a felvonultatott exlibrisművészek /Borowczyk, Brandt, Dolatowski, Zsurowski, Novakowski, Pongowski, Sopocko, Tomecki, Tuszewski, Szuszkiewicz, Jarnuskiewicz/ 209 bemutatott exlibrise jól érzékeltette a mai lengyel exlibrisművészet ismert kiváló tulajdonságait: tematikai és technikai változatosságot, a modern hangvételt, az erős stíluskülönbségeket is összefogó magas művészi színvonalat.

A katalógus előszavában Kotarszki a lengyel exlibris multjáról ad rövid áttekintést az első lengyel exlibrisektől a legutóbbi, Hamburgi Kongresszuson való szereplésig. Maga a katalógus a kiállított lapokat az egyes művészek neve alatt vonultatja fel, előljáróban a művész rövid életrajzával. A gazdag illusztrációs anyag azoknak is maradandó képet ad a mai lengyel exlibrisről, akik a kiállítást nem láthatták.

Ma már szinte hozzászoktunk ahhoz, hogy majdnem minden külföldi exlibris-kiadványban találunk magyar vonatkozást. Így van ez jelen katalógus esetében is. A kiállításon Dolatowski és Szuszkiewicz magyar gyűjtők részére készített exlibrisei is szerepelnek, s az illusztrációs anyagban örömmel fedeztük fel a balatonfüredi Bem József Általános Iskola könyvtárának exlibrisét, amely ugyancsak József Szuszkiewicz munkája.

ANIMALI DA COMPAGNIA NEGLI EXLIBRIS MODERNI. Trieste
1966. 80, 12 l.

Az egyre jobban városiasodó emberiség legnagyobb részének a természettel való kapcsolatát a városok parkjai, meg kedvenc háziállatai képezik. Ezért is érdekes a Triestben megrendezett tematikus exlibris kiállítás, amely Salvatore Bono gondozásában az állat témájú exlibriseket mutatta be. Kutyák és macskák, halak és madarak stb. nemcsak a házi kedvencről vallottak, hanem kedvtelésekről is /horgászat, vadászat, stb./, a "kisebb testvér" iránti szeretetről, s természet utáni olthatatlan nosztalgiairól is. Az elsősorban Gianni Mantero és Gerhardt Kreyenberg gyűjteményeiből összehordott anyag kitűnő művészeket vonultat fel a világ minden tájáról és nagyszerű alkotásokat vitt a közönség elé. Fery Antal és Menyhárt József lapjai révén a magyar exlibrisművészet is szóhoz jutott a kiállításon, s ezt örömmel könyveljük el. A kis illusztrált katalógus Salvatore Bono vezető sorai mellett csak a kiállító művészek névsorát adja és így sajnos a katalógus alapján sem a kiállított lapok számát, sem az exlibris tulajdonosok nevét nem lehet rekonstruálni. Ennek ellenére szép kiállítással, pár válogatott illusztrációjával így is kedves emlék marad ennek az ötletes kiállításnak.

222 EXLIBRISY EDVARDA GRABOWSKIEGO. Katowice 1966.
Tysiaclecia Panstwa Polakiege. 80, 60 l. /200 számozott példány./

Habent sus fata libelli! Már készült ez a szép kiadvány, melynek gondozását dr. Stefan Kotaraki és Salvatore Bono vállalta, amikor Edward Grabowski ágynak esett, s a halál és a nyomda közötti versenyfutásban a halál lett a győztes; a kitűnő művész szívéhez nőtt kiadványának megjelenését már nem érthette meg. Így lett ez a munka, amely eredetileg határhőnek készült, egy művészlet sommázása és zárójelentése, amely a korán elment művész emlékét van hivatva generációkon keresztül megőrizni a feledéstől.

A kitűnő Grabowski-monográfiát dr. Stefan Kotaraki lengyel nyelvű és Salvatore Bono német nyelvű bevezetése nyitja meg. Mindkettő művészi értékelést is ad, de míg Kotaraki a lengyel exlibrisművészet oldaláról vizsgálja Grabowski művészetét, addig Bono az egyetemes európai exlibrisművészetbe ágyazva mond véleményt róla. A huszonegy. eredeti ducról nyomott és szignált műmelléklet Grabowski exlibrisművészetének majdnem minden titkára rávilágít, s izelítőt ad a művész szakadatlan fejlődéséről is. A fekete-

fehér lapok mellett bőven találhatunk két-, sőt többszínnyomatu lapokat is a kötetben, s ezzel a kötet összeállítói jól demonstrálták Grabowskinak a mai, többszínnyomatu fametszetű exlibris terén betöltött vezető szerepét. A kötet minden exlibrise más stílust, más tematikát, más technikai elgondolást képvisel, mégis vérbeli Grabowski-lap; csak igazán nagy exlibrisművész tud ilyen sokoldaluan is egységes művészetet adni. A realista Grabowski mellett jelentkezik az absztrakcióval kacérkodó művész is, s az ősi stílusok újjáteremtése mellett megtalálhatjuk a szürrealizmus művészi kivetítődéseit is. Nem kis büszkeséggel könyvelhetjük el, hogy az illusztrációs anyagból három lap magyar vonatkozású: kettő dr. Semsey Andor, egy pedig jelen sorok írója részére készült.

Az illusztrációs anyagot Edward Grabowski exlibriseinek időrendi felsorolása követi 1936-tól 1966-ig. A felsorolás 222 exlibrist tartalmaz, zömük az utolsó tíz év terméke; a halál éppen akkor ütötte ki Grabowski kezéből a vésőt, amikor exlibrisművészete már beérett, s csak a gazdag aratás volt hátra. A kötetet Grabowski kiállításainak felsorolása és bibliográfia zárja be, ugyancsak nem egy magyar vonatkozással.

A könyv kifogástalan papírja és gondos nyomdai munkája méltó a kitünő művészhez. A 200 példány azonban Grabowski exlibriseinek világkedveltségét tekintve túl kevésnek látszik!

FROLOV, VAGYIM ANTONOVICS: EXLIBRISZI. Moszkva 1966, Kombonát Graficseszkogo Iszkusztva. 8°, 4 l., 10 t.

Frolov, mint könyvillusztrátor és exlibrisművész házában ismert és rendkívül népszerű; hire azonban exlibrisei révén már régen túljutott a határokon. A Moszkvában közreadott 10 lapos kis mappája nemcsak a már eddig is ismert grafikus érélyeiből ad izelítőt, de metszőtechnikai, kompozíciós rend és gondolati tartalom szempontjából új eredményeket is megcsillogtat. Új szint jelentenek exlibris munkásságának az alig bélyegnagyságu lapok /Exlibris V. Dudidova, Exlibris Sz.A. Bulb, Kniga Sz. Ivenszkogo, stb./, amelyek az önként kínálkozó emblémaszerűség helyett vérbeli exlibrisek és kicsiny méreteik miatt a művészi sűrítés, a kompozíciós fegyelem és a minuciózus metszőtechnika iskolapéldái. A megszokott frolovi metszőtechnikára ugyszólván csak a K.P. Avdejev részére készített exlibrise emlékeztet. A Perkin-féle gyermeklap a kép és a szöveg harmonikus illeszkedésére hívja fel a figyelmet; az A. Sbuim-féle exlibrisek pedig az egymást metsző sűrű vonalhálóból kialakí-

tott figura technikai bravurja állítja meg a szemet. Érdekes kísérlet a F.Sz.Amsztiszlavszkij részére készített exlibris is, ahol a kép a töretlen fekete foltokból fokozatosan megy át a fehérnek mind nagyobb teret engedő vonalás megoldásba. Az O.Aszuniszkij-féle lap vérbő orosz romantikát áraszt, míg az I.D. Bolotin részére készített exlibrisen a tiszta poézis uralkodik. A név nélküli, havas utcán száguldó szánt ábrázoló exlibris-terve technikailag is új utat jelöl, ahol a sűrű vonalmegoldás nemcsak az ellentétes színek egyensúlyát biztosítja, de ugyanakkor drámai erővel párosult lírai hangulatot teremt. I. Bolotin bevezetése csak a lényegre szorítkozik, s ebből sem mond el mindent. Ami a nyomdai kiállítást illeti, gondosságát, tisztaságát csak dicsérni lehet.

BRONISLAW J. TOMECKI: EXLIBRISY. Przedmowa Jerzy Lestowski. Warszawa 1966, Kolo Milosnikow Ex Librisu. 8°, 8 l., 15 t.

B.J. Tomecki nem tartozik a legismertebb lengyel exlibrisművészek közé, annak ellenére, hogy az exlibrisnek igen szorgalmas és igen tehetséges munkása. A lengyel exlibris egyesület által közreadott mappája jól tükrözi művészi erényeit ugyanúgy, mint stilusbelli hovatarozását. Majdnem kizárólag linometszetben dolgozik. E viszonylag lágy anvag nem igen alkalmas drámai mozzanatok rögzítésére, de annál megfelelőbb a lírai hangulatok grafikai átmentésére és megörökítésére, könnyebb megmunkálhatóságánál fogva pedig a narratív témák előadására. Tomecki linometszetű exlibrisein is a hangulati elem uralkodik, sőt egy-két lapja romantikus vonzalmakról is árulkodik /exlibris Marii Forys, B. Przegalinski, stb./. Alakos exlibrisein - akár emberről, akár állatról van szó - árnyképszerűen fogalmaz, s így a hátteret s a művészi körítést kénytelen részletezni, ami a központi téma elsikkadásához vezet, /Exlibris M.Frolov, Bozens Kowalska, stb./ ott azonban, ahol felhagy a foltszerű alakábrázolással /exlibris S.Morozov/ maradéktalanul művészi tud adni. Néha egészen ragyogó ötletei vannak /exlibris A.Herry/, s technikailag is kitör a megszokás jármából, másutt azonban /exlibris Marii Gronskiej/ inkább csak moderneskedő, mint modern. Leginkább Jozef Ondrusz részére készített lapja mutatja azt az utat, amin haladva művészi is, egyénit is tud adni.

A mappa 100 számozatlan és 20 számozott példányban jelent meg, s a gazdag lengyel exlibrisirodalom újabb figyelemreméltó terméke.

AMBUR, PAUL: RICHARD KALJO. EIN ESTNISCHER EXLIBRIS-
KÜNSTLER; Stockholm 1966, Sartryck ur Svenska Exlibrisfö-
reningen Arsbok 1965-1966. 8°, 49-66. 1.

A fáradhatatlan Paul Ambur a kiváló észt exlibrisművészt, Richard Kaljot mutatja be a svéd közönségnek, a különlenyomat révén pedig az egész gyűjtőtársadalomnak.

Kaljo huszonöt éve exlibrisei révén az egész világon előnyösen ismert. 1914. július 14-én született. Művészeti tanulmányait 1936-1940 között végezte a tartui "Pallas" Képzőművészeti Főiskolán, ahol Arkadió Laigo legtehetségebbé tanítványa volt. Elsősorban fametszettel foglalkozik. Exlibrissel 1939 óta foglalkozik, a háború alatt azonban ezirányú munkássága szünetelt és csak az ötvenes évektől kezdett újra exlibrist metszeni. Exlibriseinek száma kb. 200. Exlibriseit a briliáns ötletek, a térkitöltés egyéni módja, a sajátos metszőtechnika és a humor jellemzik. Folthatásos lapjai csak első pillanatra tűnnek zsufoltnak, közelebbről megvizsgálva azonban azt látjuk, hogy kompozíciót mindig hangsúlyozott művészi rend fogja össze. Aktjai Zetti finoman megmunkált aktjaival vetekszenek. Érdekesebbé betűkbe komponált aktos lapjai is. Könyvillusztrációs tevékenysége is közismert; ezirányú tevékenységéből különösen Shakespeare műveire készült fametszetei jelentősek.

Paul Ambur gazdagon illusztrált kis füzetét nélkülözhetetlen mindazoknak, akiket az észt exlibris és Richard Kaljo munkássága érdekel.

LAPSI, NIKOLAJ JUSTINOVICS: EXLIBRISZI. Moszkva
1966, Kombinat Graficeszkogi Iszkuzstva. 8°, 4 l., 10 t.

Lapsin 1905-ben született, s bár már nem fiatal ember, mint exlibrisművész a szovjet határokon túl újdonságszámba megy. A grafika minden ágában járatos, s az exlibris terén is figyelemreméltó munkásságot fejtett ki. Exlibrisei hagyományos tematikáról, kitűnő rajkészségről és konzervatív előadásmódról tanuskodnak. Fametszetű exlibriseiben nem elég anyagszerű, s gyakran tollrajzokra emlékeztetnek. Viktor Bokov és Jevgenyij Jevtusenko részére készített exlibrisei azonban modern alkotások és nemzetközi viszonylatban is megállják a helyüket. Jó és friss levegőt áraszt az A. Jeszenyin részére készített exlibrise is és ugyanakkor mélységesen orosz, de a G.A.Kasojah, Szergej Fortinszkij, stb. részére készített lapjai a századforduló peres naturalizmustá idézik, s ma már anakronisztikusan hatnak.

A kis mappát I. Bogino előljáró írása vezeti be.

G. F.

r é s u m é

F. Galambos écrit de l'art d'exlibris de A. DÜRER, à l'occasion de 500. anniversaire de sa naissance. /p.770/. Selon la littérature exlibrisologique on connaît de lui 5 exlibris gravé sur bois et 5 projets. L'auteur fait allusion à l'origine de la famille de Dürer: son grandpère est né en Hongrie, dans le village Ajtós. C'est aussi F. Galambos qui écrit de l'artiste graphique hongrois Ferenc BORDÁS. /p.776/. Il est né en 1911. à Temesvár. Après la première guerre mondiale sa famille a établi sa demeure à Szeged, où il a fini ses études de médecine. Il a suivi des cours artistiques privés chez S. Devich, Gy. Buday, V. Ába-Novák. Ses premiers exlibris gravés sur bois datent de 1937. Il a illustré des livres aussi et il a édité une cartelle avec 12 bois de Transsylvanie. F. Bordás travaille comme médecin à Székesfehérvár et à Budapest. Depuis 1968 il est en retrait et vit exclusivement aux arts: peinture et graphique. F. Bordás est membre honoraire de l'Académie des Beaux Arts de Firenze et on l'a deux fois invité aux Biennale de Malbork. Il prend part aux expositions d'exlibris en Hongrie et en étranger. Plusieurs articles s'occupent avec son art d'exlibris /L. Servolini en 1953, A Arte do Ex-libris en 1968 etc./ Dans son art on peut trouver beaucoup des éléments surréalistes Au p.785. trouvons le nécrologe de l'excellent artiste graphique russe Evgueni Nicolaevitch GOLIAKOVSKI, mort le 9. janvier 1971. Quelques semaines avant sa mort il a pris part au XIII. Congrès International d'Exlibris à Budapest, comme délégué officiel ensemble avec prof. Peteris Uptis, de l'Association des Artistes de l'Union Soviétique. Dans notre bulletin un article faisait connaître son art en 1966. Il était vice-président du Club des Exlibristes de Moscou. Tous qui ont eu occasion de connaître sa personne sympathique et modeste, garderont pour toujours sa mémoire. F. Galambos écrit des devoirs de la Bibliothèque Nationale Hongroise Széchenyi en terrain de l'exlibris ancien hongrois. Cette bibliothèque possède le plus grand collection des exlibris hongrois d'avant 1900. R. Szij écrit de l'artiste graphique et peintre Károly HARMOS /p.791/. Il est né à Somogy, près de Pécs, en Hongrie en 1879 et il a vécu à Komarno /Slovaquie/ jusqu'à sa mort en 1956. Son maître à l'Académie des Beaux Arts de Budapest était B. Székely. Il était connu comme illustrateur des livres. Il a illustré des livres hongrois, allemands et slovaques, avec des dessins et gravures sur bois.

Au p.796. trouvons de nouveau un article de l'infatigable F.Galambos, écrit de l'artiste d'exlibris polonais Stanislawa BLOTNICKA-BANDYCH. Elle a fini ses études artistiques à l'École supérieure des Arts décoratives, ou Prof. J.Wroniecki et K.Mondrala sont étés ses maîtres. Depuis 1939 elle enseigne le dessin à Leszno, /voivodine de Poznan/ Elle a organisé sa première exposition d'exlibris en 1967. Son premier exlibris est daté de 1964, plus tard elle a exercé les techniques originales aussi, comme l'eau-forte. Parmi les nouvelles on trouve des résumés des articles écrits du XIII. Congrès International de l'Exlibris. /Club des Exlibristes de Moscou. Bulletin: L'Exlibris Français/ article de P.Pfister et le Duchat d'Aubigny/, "Utunk" de Transsylvanie, Exlibris-Nyt, Exlibris-Vereld, Mitteilungen des Deutschen Exlibris-Gesellschaft" etc./.

Au p.805-814 sont des recensions des publications d'Exlibris. Exposition des exlibris médicales /Kemerovo, 1967/, catalogue avec préface de E.Gribanov et P.Bogdanov. Catalogue des exlibris de la voivodine Rzeszów /Pologne/, 1967. Cartelles des artistes d'exlibris de Moscou I-III, 1966, Moscou. /Toutes ces cartelles contiennent 10-10 feuilles des meilleurs artistes de Moscou/. Exposition d'exlibris à Como, 1967. Catalogue. Cette exposition était organisée avant le XII.C.I.E.L., pour faire connaître les artistes d'exlibris d'Italie. Josef Liesler: Grafika. Praha, 1967. Monographie de ses oeuvres graphiques et illustrations. Exlibris de Varsovie, catalogue de l'exposition organisée à Vologda, en 1967. - Animaux domestiques dans les exlibris, catalogue de l'exposition organisée à Trieste, 1966. - 222 exlibris exécutés par E.Grabowski. Katowice, 1966. Avec préface de S.Kotarski et S.Bono. Cette publication est parue après la mort de l'illustre artiste graphique, qui a gravé plusieurs exlibris pour les collectionneurs hongrois. - Les exlibris de Vadim Antonovitch FROLOV. Cartelle éditée à Moscou, 1966. - Bronislaw J.Tomecki, Exlibris /Varsovie, 1966/ - Paul Ambur: Richard Kaljo, artiste d'exlibris Stockholm, 1966. N.I.Lapchine: Exlibris. Moscou, 1966, avec préface de I.Bogino.

A KISGRAFIKA BARATOK KÖRE ERTESITOJE - Felelős szerkesztő : GALAMBOS FERENC - A kiadásért felel: RETHY ISTVÁN KEK titkár
Készült a DATORG sokszorosító üzemében - F.V.: SZABÓ GYÖRGY.
Megjelent 500 példányban 3/A/5 iv terjedelemben.